

PAKOŠTANE

OPĆINA PAKOŠTANE

PAKOŠTANE, DRAGE, VRGADA, VRANA

IZDAVAČ
ZA IZDAVAČA
STRUČNI RECENZENT
SAVJETNICI

TEKSTOVI

FOTOGRAFIJE

GRAFIČKI DIZAJN
TISAK
GODINA

TZ Općine Pakoštane
Milivoj Kurtov
Danijela Vulin
Marko Meštrov, Milivoj
Kurtov, Danijela Vulin,
Slavo Stojanov, Milivoj
Barišić, Frane Vulin
Lili Lokin, Igor Gluić,
TZ Pakoštane
Jakov Đinđić, Igor Gluić,
Dinko Denona, Park
prirode "Vransko jezero",
Arhiva TZ Pakoštane
Arhiva INFOGRAFIKA
Igor Gluić
AKD Zagreb
2014.

Povijest

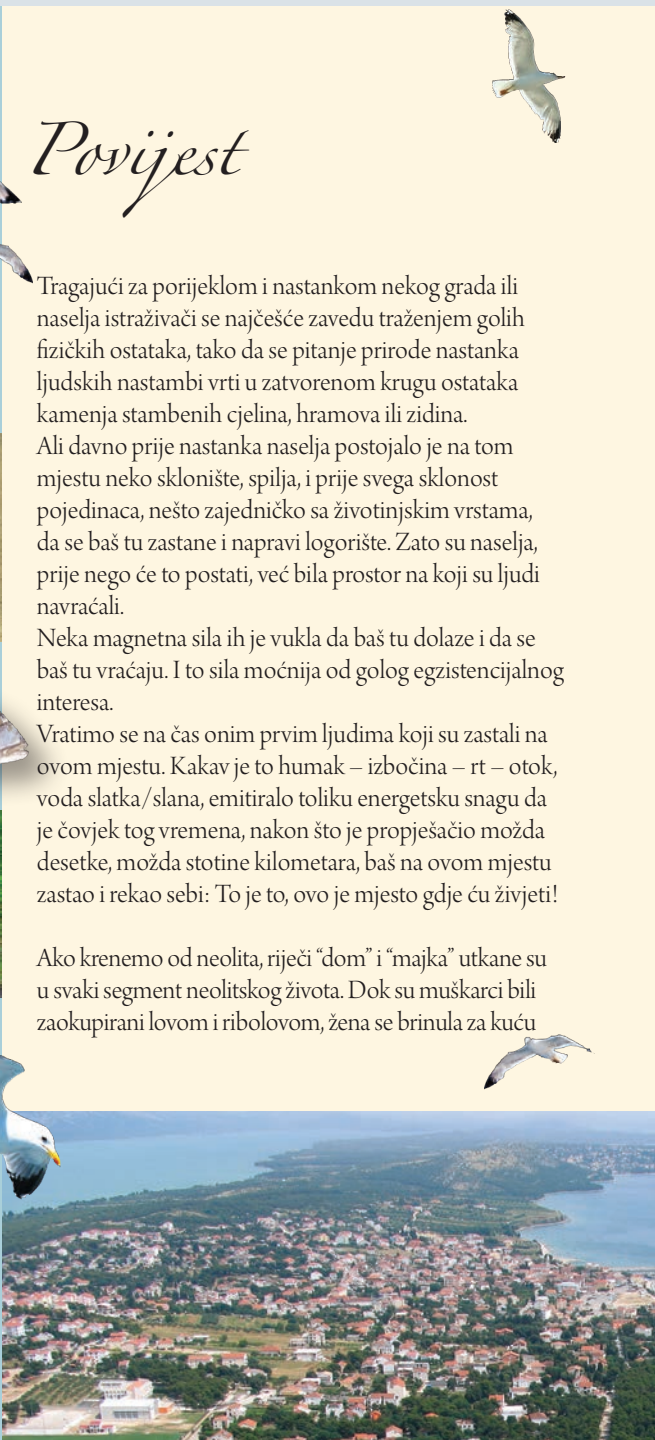
Tragajući za porijeklom i nastankom nekog grada ili naselja istraživači se najčešće zavedu traženjem golih fizičkih ostataka, tako da se pitanje prirode nastanka ljudskih nastambi vrti u zatvorenom krugu ostataka kamenja stambenih cjelina, hramova ili zidina.

Ali davno prije nastanka naselja postojalo je na tom mjestu neko sklonište, spilja, i prije svega sklonost pojedinaca, nešto zajedničko sa životinjskim vrstama, da se baš tu zastane i napravi logorište. Zato su naselja, prije nego će to postati, već bila prostor na koji su ljudi navraćali.

Neka magnetna sila ih je vukla da baš tu dolaze i da se baš tu vraćaju. I to sila moćnija od golog egzistencijalnog interesa.

Vratimo se na čas onim prvim ljudima koji su zastali na ovom mjestu. Kakav je to humak – izbočina – rt – otok, voda slatka/slana, emitiralo toliku energetska snagu da je čovjek tog vremena, nakon što je propješačio možda desetke, možda stotine kilometara, baš na ovom mjestu zastao i rekao sebi: To je to, ovo je mjesto gdje ću živjeti!

Ako krenemo od neolita, riječi “dom” i “majka” utkane su u svaki segment neolitskog života. Dok su muškarci bili zaokupirani lovom i ribolovom, žena se brinula za kuću

izrađujući prve posude, pleteći prve košare. Sva naselja su bila tvorevenom žena, jer naselja su bila kolektivna gnijezda, ili bolje rečeno, vanjska maternica za odgoj mladunčadi.

Ako ovu teoriju prihvatimo kao početak promišljanja i o naseljima u današnjoj Općini Pakoštane, uz sva uvažavanja o različitoj starosti pojedinačnih mjesta, mnogo štošta biva jasno. Regija bogata slanom i slatkim vodom, plodnim zaleđem, arhipelagom otoka i otočića, izvorima, pećinama, sve to zajedno, u nerazmrsivom klupku magnetne ljepote, usporilo je korake tih starih plemena dok konačno, na prevlaci između slatke i slane vode nisu zastali, i zahvalili se Nebu što im je stopala usmjerio baš u ovom pravcu. Muškarci su imali što i gdje loviti, a žene su svoju mladunčad mogle odgajati u prirodnom okruženju koje je, od jutra do večeri, milovao blagoslov Neba.

Jer ovo je kraj gdje vas miluje vjetar, šumor slatkih i slanah valova, šumor morskih žala i riječne trstike, kraj u kojem su se skupile sve suprotnosti da se sjedine u dijalektičnom miru idealne harmonije.

Da nije posrijedi tek navijačka strast lokalnih domoljuba poslužiti će i stranice ove knjige, koja će, kao ukoričene stigme, posvjedočiti raznolikosti ljepote ove naše Regije.

PRIJE SVEGA

Gdje ste?

Naprimjer, u nedjelju prijepodne?

Nedjeljno jutro...

Završila je misa...

Vrijeme u Pakoštanima, nedjeljom

prije podne, dijeli se na vrijeme prije i nakon mise.

Stanovištvo je strateški raspoređeno po kafićima pa tako okupljanje pred samu misu započinje u kafiću OBALA u kojem su neki već obavili „malu misu“. Zatim misa... Izlaskom iz crkve vjernici zauzimaju nove položaje. Dio ih je u šetnji na rivi, ostatak razmjenjuje čakule po kafićima. Najstariji među njima razapeti između mula i kafića zauzimaju klupice na rivi. Neki su kafići rezervirani za okorjele kartaše briškule i trešeta kojima tek pogled poleti za kojom prolaznicom.

Najširu frontu nedjeljne špice čine kafići na rivi: SAGAPO, JOKO, CHICO, GABRE i PJACA. Njih osvajaju mladi, oni koji se tako osjećaju, i oni koji se žele takvim osjećati. Njima se priključuje i određena populacija mladih majki, dok većina mladih majki, onih s djecom i kolicima, zauzima kafić PORAT. Igračke, ljuljačke i blizina plaže, kud pohrle djeca, omogućuju majkama uživanje u makijatu. Kućanice su jedini dio stanovništva koji nakon mise samo okrzne sav taj sušur i protrče pored svijuju, jer netko treba i ručak napraviti. U 12 sati već nema nikoga.

Svi su na *obidu*, i mjesto ostaje prazno.

Malo je mjesta koja se mogu izjednačiti s Pakoštanima po pitanju jedinstva i sloge među stanovništvom po svim bitnim pitanjima. O onim manje važnim pitanjima tu su kafići i čakule na rivi. Kako to već piše na velikom grafitu ispred Općine Pakoštane: TUĐI ČOVIK NIKAD NEĆE ZNATI ŠTO TO VEĆ DALMATINSKE LJUDE!

Kao i u ostalom dijelu priobalja i ovdje je odmah prepoznatljiv mediteranski način života. Trg, glavna crkva na trgu, ulice, kafići i plaža. Sve je na dohvat, jedno pored drugoga, upleteno u živi sušur u kojem odzvanjaju crkvena zvona, kavanske priče, vika djece i žamor turista.

Netko je, jednom, napisao kako bi sve kafiće u Dalmaciji trebalo pod svoju skrb uzeti Ministarstvo zdravlja, jer se nigdje, koliko u kafiću, ljudi ne riješe svega onog što ih muči: loše politike, besparice, lošeg Hajduka..., muka svojih svakodnevnih, pa kad iziđu napolje lakše im je. Tako je to u Dalmaciji, tako je i diljem Općine Pakoštane, a i u krug cijelog Mediterana. Zato ni Mediteran, ni Dalmacija, a ni Pakoštane ne poznaju instituciju psihijatrijskog kauča. Što će im, kad su svu svoju muku istresli u kafiću. Opsovali

sve što ih žulja: političare, poslodavce, male plaće, banke i bankare, Općinu i cijelu državu. Presude generalima i posebno jednom od njih, u Pakoštanima su se čekale u kafićima. Tu se stiskala šaka bjesa, a onda se, jednog dana, otvarao šampanjac. Kafići su mjesta naših katarzi; bola i veselja. Zato svima koji dolazite u Dalmaciju savjetujemo: Sjednite u kafić ili ispred njega, i kao nigdje drugdje osjetit će te puls Dalmacije. Ako vam se i nakon druge kave učini da ne primjećujete ništa posebno, da su oko vas samo ljudi koji kartaju i piju, ponekad dignu glas jedan na drugoga, ponekad i opsuju, a ponekad ne progovore ni riječ, znajte da ste na pravom mjestu.

U srcu ste Dalmacije, u Općini Pakoštane. Zato, obilazak Regije ostavite za sutra. Za početak otidite i vi, prvo na kavu, a zatim, skupa s mještanima, na misu. Kad izidete iz crkve poslušajte zvona, i bez bojazni zamolite nekog starijeg mještana da vam objasni kakav to poseban zvuk crkveno zvono ispušta kad krene po ulicama mjesta. A kad stariji gospodin zastane u hodu i započne priču o Skulama, ni za trenutak ne pomislite kako se stari čovjek zagubio, znajte da ste upravo započeli svoj obilazak Općine Pakoštane.

BRIŠKULA i TREŠET
Najpopularnije kartaške igre u Dalmaciji, tako i u Općini Pakoštane.

BUĆE ili BALOTE
Od "Malog mesta" na ovamo rijetko koja igra u Dalmaciji prođe bez toliko strasti koliko igra na balote, ili buće. Briškula, balote, šijavica, mura..., sve je to ostavština Italije, nešto što nas s Italijom zbližuje, puno više nego razdvaja i svada.

POČECI ŽIVOTA U OPĆINI PAKOŠTANE

Tradicija zaogrnuta protokom vremena

Prije nego se otisnemo u avanturu upoznavanja Općine Pakoštane, zadržimo se na trenutak u samom mjestu Pakoštane, bolje reći u njegovu trbuhu od kud je sve poteklo – u Bužaku. To je jezgra mjesta, „buža“ - njegovo srce. Svi u Pakoštanima imaju porijeklo u nekoj od kuća Bužaka. Stari Bužak je mjesto prvih stanovnika, u kojoj su se okupili oko zajedničkih vatri i skrili pred osvajačima. Naseljavanje započinje s podizanjem obrambenog zida i prvih 12 obitelji 1597.

g. Potom se nastavlja, a jedan od doseljenika iz obitelji Škilić ostavlja pisani trag o svom dolasku – glagoljski natpis i danas vidljiv na nadvrtniku kuće u Bužaku. Mali je to i slikovit prostor, u kojem miruju, jedna uz drugu stisnute nastambe, u kojem su ljudi živjeli doslovno neposredno i blizu, toliko da su djeca stizala sa suhim smiljem posuditi plamen sa susjedovog ognjišta i donijeti do svog, za potpalu. Gdje se prvi dimnjak zadimi slala su se djeca.

Ako želite krenuti dalje, u krug općine Pakoštane, možete krenuti na vlastitim tabanima, pješke. Na taj će te način upoznati jedno lice naše regije. Ako se u obilazak odvažite na kotačima upoznat će te posve drugo lice.

BUŽAK

Još donedavno ulicama Pakoššana, jutrom dok je sunce još mlado, prolazile su konjske zaprege i magarci odlazeći prema poljima na Vrani.

Za njima je odzvanjao topot kopita i ostajala balega čiji se miris miješao s mirisom svježeg kruha iz pekare.

Oni čija je prošlost značajno duža od budućnosti svakodnevno su na mulu gdje pristaje brod „Vrgadina“.

Njihovi razgovori najčešće započinju sa: „Sićaš se...?“

AKO KRENETE NA TABANIMA

Ako u obilazak Općine krenete hodajući, za tabane će vam se lijepiti plodna pakoška zemlja, a u nos i usta će se uvlačiti opojni mirisi i okusi kojih se dugo nećete osloboditi.

Tko još ne zna za mistični okus Dalmacije i pakoškog kraja neka zatvori oči i ustima rastoči zrelu smokvu.

Tko još ne zna za mistični okus Dalmacije i pakoškog kraja neka zatvori oči i nepce navlaži maslinovim uljem.

Tko još ne zna za mistični okus Dalmacije i pakoškog kraja neka zatvori oči i prepusti se uživanju u vinu.

Tko još za to ne zna kažimo mu da je to bilo sveto trojstvo i Prvorodenom i njegovim apostolima, pa sve dalje do današnjeg dana.

Njihovim vjernicima stigma, nevjernicima još i veća.

AKO KRENETE, PLIVAJUĆI MOREM...

PLIVAJUĆI PRSNO

Dok plivamo, srcem okrenuti dubinama, ispod vas promiču obrisi bivših naselja; njihovih riva i pristaništa. Promiču siluete potopljenih brodova, duše mornara i njihovih kapetana, trgovaca i pustolova, svi skupa zapleteni u užad

PERISKA / LOSTURA

Periska je najveći školjkaš Sredozemnog i Jadranskog mora. Populacije periske, zbog prekomjernog izlovljavanja, u mnogim su područjima potpuno uništene. Stoga je zakonom zaštićena te je sakupljanje, izlov i trgovina ovom vrstom najstrože zabranjena.

BUŽAK

To je jezgra mjesta, „buža“ - njegovo srce. Svi u Pakoštanima imaju porijeklo u nekoj od kuća Bužaka. Stari Bužak je mjesto prvih stanovnika, okupljenih oko zajedničkih vatri. Velikim dijelom sačuvan je do danas, skriven iza obnovljenih fasada.

BUŽAK

Podmorska arheološka istraživanja provedena tijekom proteklih godina potvrdila su značenje i zanimljivost šireg prostora luke, a obilje arheoloških nalaza dovelo je do mnogih novih spoznaja. Godine 2004. dijelom su istraženi odlično očuvani ostaci potonulog antičkog broda, nedaleko otočića Veloga Školja.

Općina Pakoštane tradicionalno je okrenuta plodnom polju Vranskog jezera. Poljoprivredne djelatnosti zaštitni su znak stanovnika Općine Pakoštane

kojim se jarboli vežu za katarke, špirune i lantine. Ili još dublje, iznad utroba galija u kojima vrište okovane duše onih kojima nije bilo suđeno da dođu u zagrljaj krilata lava, Dalmacije, ili bilo gdje dalje.

PLIVAJUĆI LEĐNO

Plivajući leđno sunce vam suši lice. Isparava more ostavljajući na obrazima, u kosi, i u naborima vijeđa - sol. Istu onu sol zbog koje se stoljećima na ovim prostorima ratovalo. Sol hraniteljicu kojom se riba štitila od kvarljivosti na dugom putu do Venecije, a meso na kontinentalnom putu do raznih metropola Evrope.

PLIVAJUĆI S PERAJAMA

Plivajući perajama u Pakoškom moru podižemo pjesak iz dubine. Sitni, sipki, gotovo srebrni pijesak, nalik na zavičaj Swarovski kristala. Na mjestima gdje je erozija mora isprala taj podmorski puder, ukazuju se kamene površine naseljene morskim zvijezdama, ježincima i školjkama; organizmima koji svjedoče o moru kristalne čistoće.

AKO KRENETE PLIVAJUĆI JEZEROM ILI ŠETNJOM OKO SLATKE VODE...

Plivajući jezerom svjedočite kako se nekad malarična baruština, ljudskim marom, pretvorila u Park prirode, krijući u svojim plitkim dubinama riblje kapitalce. Osjećate kako teže plivate jer slatka voda ne pruža otpor koliko slana, a što ste bliži Prošiki u ustima vam se sve više mješa okus slatkog i slanog. A kada izidete na obalu, bilo gdje oko jezera, osjetit će te, snažnije nego bilo gdje, otkucaje srca izgubljenih civilizacija. Krenite dalje...

HODAJUĆI OTVORENIH OČIJU

Hodajući otvorenih očiju Pakoškim poljem vidite i slanu i slatku vodu. Jedna zemlju čini surovom i škrtom, druga podatnom i plodnom. Izmađu slatkog i slanog, na uskoj prevlaci kopna, žive pakoški ljudi. Veseli i gostoljubivi kada im dobri ljudi dođu u goste, a opaki i surovi kada im tko dirne u dom i svetinju vjere.

HODAJUĆI BOSI

Hodajući po naseljima, na tabanima će vam se lijepiti asfalt, a hodajući poljem, od Lukine drage do Vranskog polja, na tabane će vam se lijepiti plodna zemlja, hraniteljica Pakoštana. Kada hodate pokošenim poljem tabani otiču od oštrog otkosa trave. Kada hodate oko svinjaca i kokošnjaca davno izmještenih iz mjesta, na tabane vam se lijepi blato koje perete u slatkoj vodi jezera, a sušite jugom, burom i maestralom.

VOZEĆI SE...

BICIKLOM

Vozeći bicikl kotači vas vode ukrug jezera. Uređena staze vodi vas uz maslinike, pored obiteljskih gospodarstava, konjičkog kluba, luka i lučica u kojima možete sjesti, za odmor i okrijepu. Od tih pitoreskih itinerera sve do stjenovite raskoši Kamenjaka, do kuda je najbolje mountain bikeom, i s čijeg vidikovca pogled u cijelosti obuhvaća otvoreni dlan općine Pakoštane, i još dalje: Do Murtera, Kornata, do otoka Pašmana i Ugljana, do Zadra...

AUTOMOBILOM

Vozeći se automobilom kotači vas vode kud želite. Ceste su nalik krvožilnom sustavu u čovjeka. Arterije, vene i kapilare raznose krv, a asfaltirane ceste Općine, i autoput odvođe vas diljem Općine, ili na izletišta izvan naše regije. Dalmacija je tijelo koje odlikuje mnoštvo koncentrirane ljepote od koje svaka ima srce koje glasno udara. Čuju se otkucaji iz velikih gradova regije, ali i onih manjih otočkih kamenih gradića, ali i iz još manjih naselja u zaleđu. Ali se čuju i sa Slapova Krke, s Plitvica, iz pravca Kornata, s riječica Bijele, Krupe i Zrmanje, a ponajviše s Velebita, od kuda udara najsnažnije srce Hrvatske.

BOR NA PLAŽI

Stariji ljudi u općini Pakoštane pamte svoj kraj kao golet. Tek šesdesetih godina prošlog stoljeća počelo se s pošumljavanjem. Slično je i u susjednim mjestima, kao i na otocima. Pošumljavanje je plod ondašnjih zadruga i vrijednih ruku mještana koji su dobrovoljnim radom posadili sve borove koji danas čine razglednice regije pitoresknim.

POLJOPRIVREDNIK NA VRANI

BRODIĆEM ILI BRODOM

BABULJAŠ

VRGADA SV. JUSTINA

Brodićem na vesla osvajamo otočić **Sv. Justine** sa istoimenom crkvicom iz XVII st., sagrađenoj na temeljima još starije crkve. Na otočiću se nalazi staro groblje i ostaci antike. Lakoćom dovedamo i do **Velikog Školja** na uzvisini kojeg se nalazi liburnska gradina koja je stoljećima služila kao utvrda za kontrolu prolaska brodova pašmanskim kanalom. Jednakom lakoćom dovedat će te i do najmanjeg od njih - **Babuljaša**, stjenovitog otočića sa šumicom na vrhu. Vještiji i odvažniji do njih mogu i plivajući, ne trebaju im vesla. Mještani ih zovu VJERA, UFANJE i LJUBAV, kao tri kćeri dobrog duha kršćanstva. Na vesla možemo i u sve pitome uvale Pakošтана. Jednako je i u Dragama gdje ne nedostaje plaža okićenih gustom borovom šumom i sipkim pjeskom pod nogama.

Brodićem na motor odlazimo na **Vrgadu**. Pola sata do oaze mira, među stare kamene kuće kojima sve više konkuriraju neke nove u pastelnim bojama i udebljanim apartmanima. Na ulazima u stara dvorišta **Čwarkuća**, a oko kuća stara vrtna kultura s lavandom i stablima šipka. Oko novih kuća uredno podšišana trava i cvijeće u geometrijskom rasporedu.

Brodom na motor odlazimo u Nacionalni park Kornate, među stotine i stotine otoka, otočića i hridi od kojih svaki ima svoju priču. Na Kornate ne odlazite sami, na Pakoškoj rivi su poredani izletnički brodovi.

Kuda god krenuli, u zagrljaju ste mitova i legendi, bilo kopna bilo otoka ili otočića. Nijedan im putopisac nije u dovoljnoj mjeri opisao ni povijest ni ljepotu.

BERUĆI LJEKOVITO BILJE NA LIVADAMA OKO VRANSKOG JEZERA

Šetnjom općinom Pakoštane ili ukруг Vranskog jezera u nosnice će vam se uvlačiti snažni mirisi eteričnog i ljekovitog bilja. Oduvijek se znalo za polja gdje se može brati STOLISNIK, MAJČINA DUŠICA, VRISAK, SMILJE, KADULJA ili IVA TRAVA. Generacije obitelji već su se izmjenile skupljajući biljke koje travari koriste za pripravu čajeva. S gornje strane jezera se bere Iva trava, Vrisak, Stolisnik, Majčina dušica i Smilje kojeg je i s donje strane jezera, bliže moru. Na toj, jugozapadnoj strani Vranskog jezera, mnogo je i Kadulje.

ČAJ OD MAJČINE DUŠICE

Pomaže kod bolesti dišnih organa, jača želudac i živce.

Čaj od majčine dušice djeluje antibakterijski i spazmolitički, opušta grčeve. Koristi se kod crijevnih i želučanih tegoba, te kod proljeva.

Čaj od majčine dušice može se piti i kod neredovitih mjesečnica, a pripremljen u obliku kupke ili obloga koristi se za liječenje kožnih bolesti, te kod živčane slabosti.

Priprema:

Ukoliko na uputama na pakiranju nije drugačije naznačeno, čajnu žlicu biljke ili filter vrećicu prelijte s 0,2 l vrele vode. Poklopite i pustite da odstoji 5 do 10 minuta. Procijedite i pijte svježe pripremljeni čaj.

VRISAK

U obliku čaja tjera gliste, izlučuje znoj. Umiruje živce, liječi bolesti bubrega, potiče spolni nagon. Mnogo se upotrebljava kao začin raznim jelima.

ČAJ OD STOLISNIKA

Regulira i pročišćava krvotok, a pomaže i kod srčanih oboljenja. Čaj od stolisnika je korisno piti kod unutarnjih krvarenja, krvave stolice, krvarenja iz nosa, ali i kod ostalih rana. Pomaže i kod tegoba veznih uz mjesečnicu, i kad je obilna i kad je oskudna, te ublažava grčeve maternice. Čaj od stolisnika djeluje protuupalno, baktericidno, te potiče nastanak i otjecanje žuči. Potiče i lučenje slina, želučanih sokova i želučane kiseline. Koristi se kao diuretik, a posebno je koristan kod povišenog tlaka.

Priprema:

Ukoliko na uputama na pakiranju nije drugačije naznačeno, čajnu žlicu biljke ili filter vrećicu prelijte s 0,2 l vrele vode. Poklopite i pustite da odstoji 5 do 10 minuta. Procijedite i pijte svježe pripremljeni čaj.

JOŠ PAR ČAJEVA I DIO PAKOŠKE FLORE

SMILJE

Povoljno djeluje na stvaranje i izlučivanje žuči, ali i smiruje napadaje.

Također pojačava sekreciju želučanog soka i rad jetre.

U pripremi raznih čajnih mješavina smilje se dodaje za poboljšanje okusa a ponekad i radi mirisa i izgleda čajne mješavine.

Eterično ulje od smilja u liječenju upalnih stanja djelotvornije je i od kamilice, bolje regenerira kožno tkivo od ulja lavande, i bolje liječi razne ožiljke na koži. Popularno je prirodno sredstvo za liječenje ožiljaka svih vrsta i zaustavljanje krvarenja, smanjuje svrab kod zarašćivanja rana.

Ima značajnu ulogu u ublažavanju emocionalnih tegoba, naročito kod srčanih oboljenja, pročišćava organizam kod alkoholičara, pušača, te relaksira tijelo i mozak. Kod srčanih bolesnika smilje otvara tok suptilnih srčanih energija, te pomaže kod koronarnih tegoba i upale vena. Zapadna pučka medicina rabi smilje, osim u ovdje navedenim oboljenjima, i u industriji parfema.

IVA TRAVA

(staništana istočnoj strani jezera)

Trava Iva liječi dišne i probavne organe, pa čak i tuberkulozu. Pomaže kod bolesti jetre i žuči, jer nadražuje stvaranje žučne kiseline, te protok iste. Pomaže i kod bolesti želuca, olakšava nadutost.

Kao kupka koristi se kod kožnih rana. Mnogi je koriste kao sredstvo za jačanje nakon bolesti, kod teških fizičkih aktivnosti ili kod stresa.

ČAJ OD KADULJE

Zbog svog jačeg okusa kod nas se koristi češće kao vodica za ispiranje usta nego kao napitak. Međutim, kadulja spada u ljekovito najvrjednije bilje.

Kadulja liječi većinu upala jer je baktericidna, posebno onih u usnoj šupljini. Pročišćava dišne organe, liječi upaljeno grlo, krajnike, te sluznicu u ustima. Grkljanje i ispiranje usta kaduljom opušta će vaše zube, te spriječiti pojavu neugodnog zadaha.

Čaj od kadulje trebaju koristiti osobe koje se pretjerano znoje, npr. mladi u pubertetu ili žene u menopauzi.

Također, kaduljin čaj smiruje živce, opušta mišiće te biste ga trebali piti ukoliko primijetite da vam neki mišić titra.

Priprema:

Ukoliko na uputama na pakiranju nije drugačije naznačeno, čajnu žlicu biljke ili filter vrećicu prelijte s 0,2 l vrele vode. Poklopite i pustite da odstoji 5 do 10 minuta. Procijedite i pijte svježe pripremljeni čaj.

ŠPAROGE

Divljih je šparoga napretek diljem Općine i starog grada Vrane. Mještani ih rado beru jer, osim što su ukusne, ubrzavaju oporavak nakon bolesti, dobro djeluju na rad jetre i žuči, a imaju i diuretičko djelovanje pa potiču čišćenje organizma. Imaju i blagotvoran utjecaj na krvne žile.

OLEANDER

Oleander su uzgajali već stari Grci i Rimljani. Traži dosta vlage. Može narasti i do 4 metra visine ukoliko je posađen u vrt. Oleander je zimzeleni grm, koji ima šiljaste, kožaste listove koji rastu jedan nasuprot drugoga dok se na kraju izboja nalazi cvijet i to uglavnom više njih zajedno. Mogu biti bijele, crvene, ružičaste, krem ili žute boje. Oleander cvate od lipnja do rujna i potrebno mu je mnogo topline i sunca kako bi cvao.

ŠIPAK

GOSPINA TRAVA

Gospina trava dražesna je biljka žarko žutih cvjetova koja je ime dobila po grčkom bogu Sunca Hiperionu. Mnogi narodi upotrebljavali su je u obredima kojima su slavili solsticij. Vrlo je ljekovita i bere se kad je sunce naj snažnije. U modernoj medicini o njoj se puno govori zbog snažnog antidepresivnog djelovanja.

KANTARION

Gospina trava od koje u pravom odnosu s maslinovim uljem i ljetnim suncem nastaje mitski kantarion.

ČUVAR KUĆA

Poznata je od davnina, čak se spominje u dokumentima Karla Velikog kao "biljka koju svi moraju uzgajati na krovovima kuća", jer štiti od vatre i udara грома.

KAMILICA

Kamilica je biljka koja je po svojim svojstvima svima već poznata. Prepoznaje se po svojim sitnim bijelo-žutim cvjetovima, a može se vidjeti gotovo na svim livadama u Općini. Kamilica je «liječ za sve».

DIRAN

Diran na prozorima i na balkonima prepoznatljiv je znak Dalmacije.

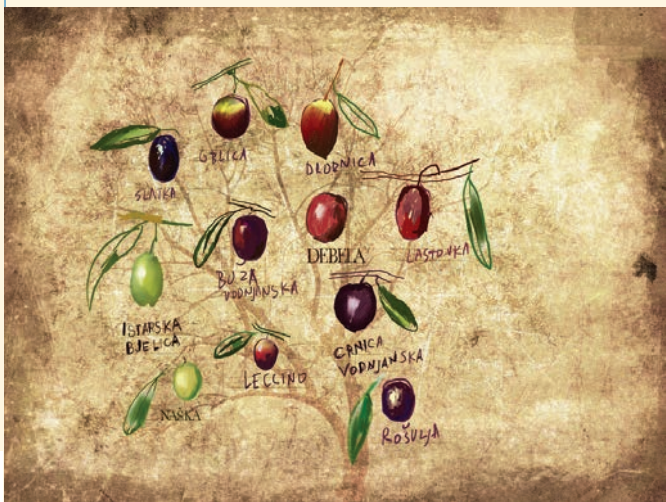

MASLINARSTVO

Božanski nektar iz svetog drva

Djevičansko ulje
(vergine) se dobiva nakon prvog tiještenja slabijeg ploda masline, pa mu je kiselost u odnosu na ekstra djevičansko ulje nešto veća, ali sadržaj masnih kiselina ne prelazi 2 posto.

Danas se na području općine Pakoštane mogu kušati najfinije okusne nijanse maslinova ulja. Kvalitetno i cijenjeno ulje rezultat je naglog povećanja interesa za sadnju i preradu maslina pokrenutog državnim financijskim poticajima nakon Domovinskog rata. Do tada se maslina sadila samo u „škrtu zemlju“ i po koja u vinogradu, jer se plodna zemlja koristila za prehranu. Domaćoj sorti masline Orkuli, ujedno

i najraširenijoj, pa Levantinki, Drobnici i Lastovki, pridružile su se uskoro uvezene sorte Lecino, Pendolino, Frantoio i dr. Lijepi i uredni maslinici protežu se cijelom općinom Pakoštane. U Dragama su oni najstariji. Modrave su majka svih ovdašnjih maslinika, rasadnik iz kojeg su se

uzimale „palice“, mladice maslina, i sadile uokolo. Postotak ulja koji se dobije iz tih stoljetnih maslina u kamenu veći je od onih usađenih u „debeloj zemlji“ na Vrani.

Daleke 1888. ulje iz Modrava osvojilo je zlatnu medalju u Parizu. Tradicionalno su se najcrnje i najsočnije masline pekale, a maslinovo se ulje cijedilo tek nakon što su masline 5 do 7 dana odležale u moru. Danas postoje prijevori oko izrade ulja. Starija je populacija još uvijek sklona ovakvom postupku

koji proizvodi „slatko“, blaže maslinovo ulje, iako se od njega odustaje u korist direktne prerade. Prijevori oko proizvodnje ulja uobičajeni je sraz između starih maslinara i mladih, željnih novih spoznaja i dosega suvremene tehnologije.

Maslinovo ulje

je gotovo jedino ulje koje se može konzumirati odmah nakon cijedenja iz ploda i koje, ako se pravilno skladišti, sačuva sve okuse, aromu i vitamine masline, nepromijenjene. Pogodni klimatski uvjeti u pakoškom kraju daju ulju vrhunsku kvalitetu. Pravilno rukovanje plodom masline u svakom dijelu procesa proizvodnje (od berbe do prešanja), jedan je od ključnih čimbenika kvalitete ulja.

BUNJE U MODRAVAMA
Autohtono graditeljstvo
Dalmacije.

BAREŠIĆ MILIVOJ
Legenda maslinarstva u
općini Pakoštane.
/slika lijevo/

Ekstra djevičansko maslinovo ulje

(olio di oliva extravergine) dobija se nakon prvog tištenja zdravog ploda masline, a kiselost mu ne prelazi 0,8 posto. Uz zadovoljenje kemijskih parametara, ulje mora još proći organoleptičku provjeru i ne smije imati niti jedan miris koji nije svojstven ulju.

VINOGRADARSTVO

Prvorođeni je i vodu pretvarao u vino

DEBIT

PLAVINA

Maraština /slika dolje/ je među prvim našim zaštićenim vinima. Autohtona je bijela sorta u regijama Primorske Hrvatske, pa tako i u pakoškoj regiji. Zahvaljujući dobroj rodnosti i sposobnosti da nakupi i do 24% šećera vinogradari je cijene, pa pripada među vodeće sorte u sortimentu vinogorja.

Vinogradarstvo u pakoškom kraju je tradicionalno zanimanje, ali se vrhunsko vino radi tek odnedavno. Tome je pripomogla kontinuirana edukacija spodručjavinogradarstva i podrumarstva. Naponi oko usavršavanja podrumarstva iznjedrilo je nekolicinu ozbiljnih vinara. Općina Pakoštane finansijski potiče stvaranje trajnih nasada. Najveći vinogradi smješteni su oko Vranskog jezera i od jezera prema Biogradu. Od domaćih bijelih sorti grožđa uzgajaju se **Maraština** i **Debit**, od crnih **Plavina**.

U posljednje su vrijeme prisutne i vrste iz drugih krajeva Hrvatske kao Plavac mali, Pošip, Babić i neke francuske sorte kao Merlot, Širaz, Caberne Suvignon i Šardone.

SMOKVE

Erotski okus Mediterana

Još jedno mitsko stablo Mediterana koje posvuda možete pronaći ako se samo malo osvrnete oko sebe. Raste u polju, na livadi, u vinogradu, u maslinicima, u dvorištima, na ulicama, u zavjetrini i pukotinama kamenih zidova, pa i među urušenim starim zdanjima koje su svi napustili osim ovog slatkog ploda. Godinama nepravedno zanemarivana, ona je i hranila i sladila i bila na dohvat ruke hodočasniciima, pustolovima, lualicama, umornom putniku i poljskom radniku. Prve plodove daju **Petrovke**, oko *Petrova* u lipnju. Crne su s tamnoljubičastom korom i unutrašnjošću, i bijele s nježnozelenom korom i nježnoružičastom sredinom.

Najrasprostranijesu **Bilice**, samorasprostranijve, sa slatkim crvenim sadržajem. Negdje od Vele Gospe sazrijevaju **Zimice**, tamnozeleno kore s izrazito crvenim mesom. Dobre su za sušenje.

Do jesenskih kiša uspijevaju **Lasatke**. Ova je smokva nešto tvrde kore nježnozeleno boje i ružičastog mesa, stolna smokva, vrlo dobra za sušenje.

PETROVKA BILICA

PETROVKA CRNICA

SUŠENE SMOKVE /LASATKE/

Smokve pripadaju u najstarije kultivirane voćke. Stablo smokve našlo se i u Rajskom vrtu. Spominju se i u Babilonskim spisima, a Sumerani su 2900 g. pr. Krista smokve koristili kao lijek. Smokva je bila omiljeno voće Kleopatre, atletičara na Olimpijadi jer su ih dijelili kao medalje. Plod smokve čini prema unutra uvijeni cvijet, a pravi su plod sjemenke.

MORSKE RIBE PAKOŠKOG AKVATORIJA

Plavi svemir ispod horizonta

ARBUN

ŠKRPINA

Unatoč činjenici da se nalazi na moru, u neposrednoj blizini brojnih otoka uključujući i Nacionalni park "Kornati", žitelji regije Pakoštane nisu po tradiciji određeni ribarstvom.

Njihova je hraniteljica oduvijek bila plodna zemlja Vrane. Ipak, slijedom vremena i razvojem turizma, pakoški se čovjek okrenuo moru. Ribari se na bezbroj načina. Uobičajene su mreže, bacaju se vrše, lovi se na parangal, ostima, i s kraja. Najnovije doba donijelo je i uzgajališta ribe, i kaveze s tunama. Obilje je ribe ispred Pakoštana. U većim dubinama lovi se plemenita riba koja najčešće završava u brojnim konobama i restoranima regije, i dalje. To su zubatac, arbun, orada, kovač, fratar, pic... U vršama se nađe špar, perka, salpa, cipal..., a za njima, nerijetko, i njihovi predatori: ugor i hobotnica.

Na osti /na sviću/ se lovi hobotnica, sipa, ugor, mušun.

Ribari iz Draga nadaleko su poznati svičari. I njihova već tradicionalna ljetna fešta dobila je ime po svičaricama (bumbetama) - **Dragarske bumbete**. More nije uvijek milostivo prema ribarima, i nerijetko su se vraćali **iz riba** praznih mreža, ali kako sami kažu: Kada ništa nema, tu su ogrci i priljepci.

Zdjela ogrca i boca vina, dovoljno!

O moru, ribama i ribarenju jalovo je pisati. Enciklopedija Britanica nedovoljna je da opiše raskoš morskog podmorja i njegovih stanovnika. Da bi se čovjek uvjerio u taj blagoslov mora valja mu otići na ribe, ili, još jednostavnije, posjetiti neki od pakoških restorana ili konoba, i sve će mu se samo kazati.

ZUBATAC

Uz podlanicu i lubina najtraženija riba Jadrana. Svoje ime duguje velikim očnjacima koji se ističu na njegovu zubalu.

RIBARNICA BRANCIN

Nekoliko je ribarnica u Općini u kojima možete kupiti svježiju ribu. Jedna od njih je i "Ribarnica BRANCIN" u Pakoštanima, u vlasništvu Marice Vučkov. Dvoje njenih blizanaca - Kristina i Frane, ponosno su pozirali ispred očeva vikend ulova. Na desetke dobrih komada lignji, nekoliko hobotnica, desetak škamp i nekoliko trlja.

SRDELE NA GRADELE / recept /

Srdele očistite od ljuski, izvadite im utrobu i operite. Stavite ih na dasku da se dobro ocijede pa ih složite u pripremljenu marinadu od

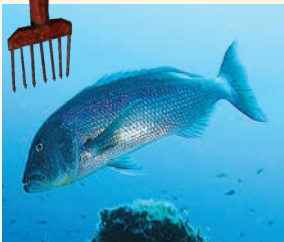
maslinovog ulja, zgnječenog češnjaka i nasjeckanog peršina. U međuvremenu pripremite roštilj pa izvadite srdele iz marinade, poslažite na roštilj i pecite oko 4-5 min sa svake strane. Kad srdele dobiju zlatnosmeđu boju skinite ih s roštilja, posolite i osvježite maslinovim uljem.

BRODET OD ŠKRPINE / recept /

Na ulju zažutite nasjeckan luk, dodajte nasjeckan češnjak, oguljene i narezane pomidore, pa sve to prokuhajte s vinskim octom. Škarpine očistite, operite, izrežite ih na komade, odbacite glave, posolite, popaprite, začinite mirisnim travama po ukusu, dodajte prokuhanom povrću i pospite nasjeckanim listom peršina. Ponovno prokuhajte, dodajte vino i nastavite kuhati 15 minuta. Smanjite vatru i kuhajte do kraja, dok riba ne omekša. Poslužite s purom (palentom).

OGRCI

UGOR

Ugor je zmijolika morska riba, dugačkog tijela. Predator je koji lovi noću.

PRILJEPICI

KAMENICE

Kamenice se još od Rimljana smatraju izuzetnom delikatesom. Meso joj je jako hranjivo jer sadrži puno bjelančevina, ugljikohidrata i vitamina. Najukusnija je zimi, a najčešće se jede sirova sa par kapi limunovog soka. Oduvjek na glasu kao pouzdan afrodisijak.

VLASULJA

Nalazi se pričvršćena na stijenu ili pijesak, sama ili u grupi, hrani se planktonom, manjim ribicama, a često se nade i u plićaku.

U opasnosti su kupaći, a napose nudisti kod kojih su zabilježene bolne opekline.

RIBOGOJILIŠTA I *BIG GAME FISHING*

Bliže pučini i u dubokom moru

KOMARČA
/Podlanica/

TUNA / TUNJ /

Tuna je tipična riba otvorenih mora, premda ponekad dolazi u pliće predjele. Izuzetno je dobar plivač i jedna je od najbržih riba te dostiže brzine od 70 km/h. Naraste dužine i preko četiri metra.

Tijelo joj je krupno, snažno, vretenastog oblika te vrlo hidrodinamično.

Dok plivaju najčešće se zadržavaju ispod površine, ali zalaze i do 1000 m dubine. Tuna se hrane manjim ribama i glavonošcima. Brzim plivanjem mogu prevažiti vrlo velike udaljenosti. Rasprostranjena je u svim morima, osim polarnih.

Bliže pučini poduzetni momci uzgajaju plemenitu ribu, a na pučini se veliki momci hvataju u okršaj s ribom iz divljih dubina. **Big game fishing** novotarija je; više pustolovnog, a manje gospodarskog karaktera. Za razliku od pustolova u brzim motornim čamcima s visokim fly bridgeom ukrašenim obiljem štapova, marekultura kao grana gospodarstva sve donedavno je bila kamen prijepora između mještana i

ODREZAK OD TUNE

SABLJARKA

poduzetnih gospodarstvenika. Mislilo se kako će kavezi s ribama otjerati i turiste i divlju ribu. Ali vrijeme je drugačije posložilo karte, tako da kavezi s ribom ne samo da nisu nikog otjerali već su privukli i zaposlili dio mještana učinivši od uzgoja ribe snažnu gospodarsku granu.

Pakoško ribogojilište **Dalmar doo** drugo je po veličini uzgajalište lubina i komarči (podlanica) u zadarskoj Županiji. Kavezi im se nalaze južno od otočića Vrgade. Petnaest godina predanog rada i godišnji uzgoj od cca 750 tona plemenite ribe usmjerilo je krivulju njihove uspješnosti u istom pravcu kud stremi i ukupan turistički razvoj pakoške regije. Živ dokaz kako jedno i drugo mogu skupa.

U blizini Dalmara odnedavno se nalaze i kavezi s tunama poduzeća **Pelagos net farma**. Ovdje veliki momci uzgajaju još veće ribe. Tek stasale tune generala Ante polagano, a sigurno, podići će krivulju uspjeha pakoškog gospodarstva. Sve ovo govori o metamorfozi ovdašnjeg čovjeka odraslog i odgojenog na plodnoj zemlji Vrane.

Čovjeka koji je ozbiljno zagazio u more shvaćajući kako je hraniteljica njegova života preobukla haljine. Skinula zemljanu pregaču i obukla tirkizno plavu, nalik na more kojeg je, do u nedogled, ispred Pakoštana, Draga i Vrgade.

BIG GAME FISHING - LOV NA SABLJARKU

BIG GAME FISHING

Ribe koje se love u big game fishing ribolovu na Jadranu su tuna, lica, morski psi, sabljarke, gofovi i lampuge. Sezona ribolova počinje sredinom lipnja kada se love tune prosječne težine oko 40 kila, a početkom kolovoza pa do kraja listopada počinje pravi lov, kada se očekuju primjerci prosječne težine 80 kila.

LICA

GOF

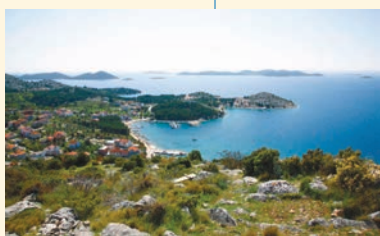
TRAGOM POVIJESTI (uz more)

Ostavština bivših civilizacija

STARE KNJIGE - Drage

Ostaci liburnske gradine na brdu Čelinka iznad Draga svjedoče o prapovijesnoj naseljenosti ovog mjesta. Iz antičkog razdoblja potiču grobni ostaci ali podataka o kasnijem prisustvu stanovnika nema. Drage su utemeljene na prijelazu iz 18. u 19. st. od strane Pakoštanaca. Naselje čini više jezgri udaljenih jedna od druge, svojevrsna rastresita urbanizacija. Antička pakoška luka smještena na južnom kraju kanala skriva

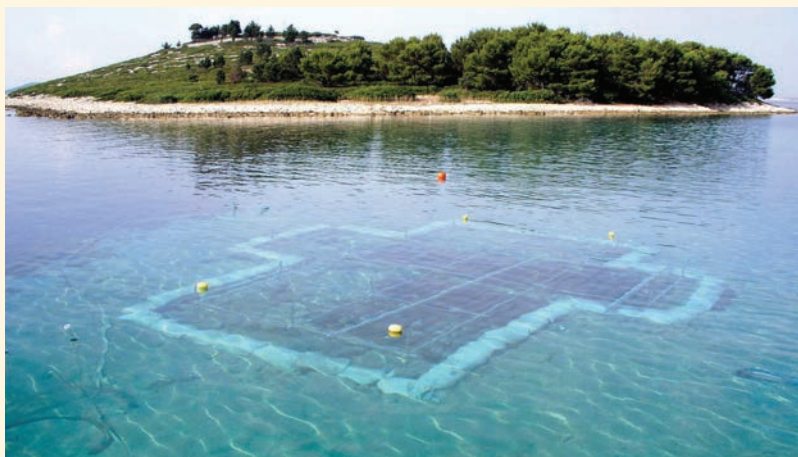

POGLED NA DRAGE
S BRDA ČELINKA

priče i sudbine drevnih plovidbi. Bila je prirodan zaklon brodovima i mornarima, pružala je mogućnost snabdjevanja vodom iz neposrednog zaleđa i komunikaciju s naseljima u unutrašnjosti. 2004. dijelom su istraženi ostaci potonulog antičkog broda u blizini. Na morskom dnu sačuvana su brodska rebra, daske i oplate,

ulomci keramičkih posuda i par novčića među rebrima. Nalazi upućuju na kraj 4 - og ili početak 5 - og stoljeća n.e. a tragovi gorenja i slomljene daske na dramatičan udes. Ostaci izbačeni na morsku obalu nestali su pod pijeskom. Pašmanskim kanalom prepunim plićina i mijena morskih struja, koje pojačavaju jugo i bura, plovili su tijekom minulih stoljeća i trgovački i gusarski brodovi, a tuda je prošao brod koji je Papu Aleksandra 1173. god. doveo u Zadar.

OSTACI POTONULOG
ANTIČKOG BRODA
ISPRED PAKOŠTANA

Gradina na Vrgadi je brdo s kojeg se samo uz zvukove mora i galebova može uživati u očaravajućem pogledu. Podno gradine u pličaku uvale Andrija nekad su bile solane čiji se pregradni zidovi i danas mogu vidjeti.

Tu je i predromanička crkva Sv. Andrije (prije 10 st) koja se ubraja u najstarije sačuvane crkve u Hrvatskoj. Na njenom je oltaru, kažu, od pamtivijeka stajao kip Sv. Andrije koji je, prema legendi, bio dio pramca bizantske galije stradale u nevremenu. More je donjelo kip na obale Vrgade pa su mještani tu podigli crkvu i postavili kip na oltar.

Sv. Andriju na Vrgadi štiju kao zaštitnika ribara.

Kapelica Gospe od zdravlja na otoku Vrgadi dio je nekadašnjeg vlastelinskog dvora obitelji Damiani, i ujedno jedini dio koji je ostao netaknut. Na oltaru kapelice je slika Gospe s djetetom, rađena u bizantskom stilu (kraj 16, početak 17st) ukrašena srebrnim reljefnim pokrovom i dragim kamenjem. Mještani tvrde da ova slika ima čudotvornu moć.

Uz nju je vezana priča kako je napuštajući Vrgadu sa svojom obitelji, Konte Damiani tri puta bezuspješno pokušavao odneti sliku. Svaki puta je morao odustati od odlaska, jer bi zapuhala strašna bura. Konačno je shvatio da Gospa ne želi napustiti otok pa ju je poklonio Vrgadi. Tek tada je uspio otploviti *Gospa od zdravlja* postala je zaštitnicom Vrgade, a 21- og studenog svake godine je njena svetkovina.

KAPELICA GOSPE OD ZDRAVLJA

Tijekom dvogodišnjeg istraživanja potonulog antičkog broda ispred Pakoštana u cijelosti je istražen očuvani dio brodske konstrukcije u dužini od osam metara. Prema procjeni stručnjaka, sveukupna dužina broda mogla je iznositi oko petnaest metara.

GOSPA S DJETETOM IZ KAPELICE GOSPE OD ZDRAVLJA

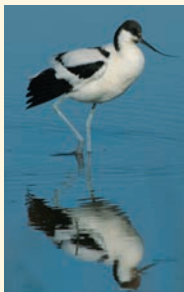

GRADINA NA VRGADI

TRAGOM POVIJESTI (uz jezero)

Ostavština bivših civilizacija

MODRONOGA
SABLJARKA

VRANSKO JEZERO, S
JUŽNE STRANE. VIDI
SE KANAL PROSIKA

Povijesna priča Vrane započinje s Rimom, ostacima rimskih vila, cesta i vodovoda koji je vodom opskrbljivao Zadar i usputne *vile rustice*. Od tada na dalje stalna je meta osvajača. U vrijeme narodnih vladara Vrana je okružena kraljevskim gradovima Ninom, Biogradom, Kninom i Šibenikom. Hrvatski velikaši na njoj imaju posjede na kojima odsjedaju za vrijeme trajanja Sabora.

Ovo je mjesto utjecajnih redova Templara i Ivanovaca i mjesto porijekla poznatog renesansnog slikara Francesca Laurane, i njegova brata, slavnog arhitekta, Luciana Laurane. U doba turskih osvajanja Vrana je najzapadnija turska utvrda. Do današnjih dana kao znamenitost iz tog doba ostao je Han Jusufa Maškovića, spomenik islamskog graditeljstva.

S nestanskom turske opasnosti raste uloga vranskog rezervata. S dolaskom mletačke obitelji Borelli, kojoj je područje vranskog jezera dodjeljeno u feud, započinje isušivanje močvare i probijanje kanala od jezera do mora. Kanalom Prosika omogućeno je brzo istjecanje jezerske vode u more i više se ne govori o vranskom blatu već o polju. Od onda do danas polje je središte poljoprivrednog gospodarstva.

PROSIKA

Prosika kje kanal koji spaja Vransko jezero s morem. Na najjužnijem dijelu jezera, uz kanal, mala je lučica i ribarska kućica iz 19 st. Kratka šetnja prema sjeveru vodi do promatračnice za ptice s koje se pruža širok pogled na cijelo jezero. Južni pravac vodi do mjesta Jugovir, nazvan po jakom južnom vjetru za vrijeme kojeg se diže razina mora i kreće prema jezeru. Tu je i obnovljena Borellijeva ribarska kuća iz 18 st.

ARHEOLOŠKI ITINERER OD PAKOŠTANA DO VRANE

Preko kanalića, uz polja i staništa ptica vodarica vodi cesta prema naselju Vrana još od rimskih vremena. Nadsvođuju je ponekad oblaci ptica u preletu, a neposredno uz nju arheološki su ostaci bogate prošlosti. Prvi arheološki lokalitet na putu prema Vrani je Crkvine, iskopine crkve Sv. Marije nastale, najvjerojatnije, na temeljima rimske vile oko 800-te god. za vrijeme kneza Branimira. U 17 st. je porušena od strane Mlečana kako bi se spriječilo utvrđivanje Turaka na granici. Oko crkve je do sada iskopano 98 grobova sa oko 500 kostura iz razdoblja od 11. do 16 st. i bizantskim novčićima u jednom od grobova. Uz cestu su ostaci jedne od pet starih mlinica koje

STARE MLINICE NA
PUTU ZA VRANU

je nekad pokretali potoci vranske vode, a danas su potpuno izvan funkcije, urušene i zaboravljene.

Sama cesta, od Crkvine do Vrane, koju mještani zovu Gaz (od glagola gaziti) napravljena je na istoj trasi kojom su nekad hodali Rimljani, tj na trasi negdašnje rimske ceste. Na vrhu ceste je vranska Gradina, negdašnje središte života, srednjovjekovni gradić za koji kažu da je još u 18 st bio „jedno od najveselijih mjesta u Dalmaciji“. Od 12 st Vrana je templarski posjed, dobiven direktno od Pape. Nakon uništenja templarskog reda nasljeđuju je Ivanovci.

CRKVINE

CRKVINE / ulomci

MURVA

Gotovo u svakom dvorištu, sve donedavno, rasla je murva (dud). Dio je to velike akcije, svojedobno pokrenute, za uzgoj dudova svilca. Na akciju se zaboravilo, ali okus zrele murve ostao je zauvijek okus nestalog djetinjstva.

IZVOR VODE PEĆINA

TRAGOM POVIJESTI (u zaleđu)

Ostavština bivših civilizacija

Poviše vranske **Gradine** izvor je vode **Pećina**. Jedan je to od triju početaka rimskog vodovoda (ostala dva su **Biba** i **Subiba**) koji je vodu odnosio prema Zadru, napravljen oko 100-te godine za cara Trajana. U to doba izvor je posvećen nimfama, mitskim stvorenjima, zaštitnicama voda.

Pećina nosi ime nadvojvode Karla Stipana po osobnoj dozvoli njegove carske visosti iz 1899. Odavde se pruža lijep pogled na srednjovjekovnu vransku gradinu koja snagom i tajnovitošću kamenih ostataka dominira obzorjem. 50-tak metara južno od gradine je Maškovića han. Njegov je položaj vjerojatno predodredila i dostupnost vode, važne za islamski svijet. Od izvora Pećine voda teče slobodnim padom do sjevernog ugla Hana odakle je unutar građevine razvedena sustavom kamenih kanala. Istom putanjom na samom kraju mjesta Vrane, na brdu, razasuti su ostaci velikog kamenja drevnih bedema i mozaičnih kamenih kockica. To ukazuje na prisutnost povijesnog grada koji se vjerojatno nalazi pod naslagama tla i vremena. Od prepoznatljivih tragova bivšeg grada ostala je jedino kula. Nazivaju ga **Vran Samograd** jer je najudaljeniji, i sam za sebe.

ŽIVOTINJSKI SVIJET OPĆINE PAKOŠTANE

Idealno stanište životinjskog svijeta

Od autohtone divljači najbrojnija je jarebica trčka i zec, a na nekoliko lokaliteta obitava i kamenjarka grivna. Od alohtone lovne divljači tu je divlja svinja i fazan. Park prirode Vransko jezero je prirodni rezervat za sve vrste pernate divljači, i nema mogućnosti za odstrela brojnim lovcima.

Najbrojnije zvijeri su čagalj, lisica, kuna, lasica i tvor.

Za divljač ima dovoljno hrane jer je razvijena poljoprivredna proizvodnja, posebno povrće i žitarice. Lovačko društvo izgradilo je velik broj kamenica, pojilišta i kaljužišta. Općina redovito čisti i održava seoske lokve. Tijekom ljetnih mjeseci kamenice i pojilišta čiste se i nalijevaju čistom vodom svaki tjedan. U ove radove uključeni su svi lovci. Za potrebe lova izgrađene su brojne čeke i hranilišta za sitnu divljač.

U posljednje vrijeme dosta se radi na razvoju lovnog turizma, što se posebno odnosi na lovce iz Italije. Tomu u prilog idu i sve manje predrasude po pitanju lova i odstrela divljači.

Briga za divljač kao primarna zadaća svakog lovca vjerovatno će donijeti ploda i u ovom obliku gospodarstva Općine.

Kao malo gdje u regiji ovdje životinjski svijet uživa u svojim prirodnim staništima upravo zahvaljujući i činjenici da se nalazi u neposrednoj blizini slatke vode Vranskog jezera.

MLADUNČAD LISICE

DIVLJA SVINJA

ZEC

ČAGALJ

Plodna polja oko Vrane kao i slatka voda Vranskog jezera idealna su staništa za ptice čiji je odstrel, u određenim razdobljima, dozvoljen. Lovačko društvo "JAREBICA" iz Pakoštana nastoji voditi brigu o izlovu i obnavljanju životinjskog i ptičjeg fonda

FAZAN

JAREBICA

BICIKLOM PO OKOLICI

Biciklom, a može i pješke

POLJE MAKOVA,
UZ ŠTAZU NA VRANI

OBITELJSKO
GOSPODARSTVO JURE

ČAPLJADANGUBA

Korakom, biciklom ili automobilom ugodno je proći cestom koja, između magistrale i jezera, vodi do Draga.

Pred pogledom se izmjenjuju maslinici, stari i oni novoposađeni. Brižno su odnjegovani, bilo da rastu u debeloj vranskoj zemlji, ili u kamenjaru od kojeg su vrijedne ruke oblikovale suhozide i bunje oslobađajući zemlju oko stabala.

Uz cestu je konjički klub koji pruža mogućnost užitka u jahanju jezerskim krajolikom, zatim obiteljsko gospodarstvo „Jure“ nadahnuto srednjovjekovljem i starim umijećima spravljanja jela i pića. Moguće je vidjeti čaplju dangubu, zaštitni znak jezera, i odmoriti se u dubokom hladu borovih šuma i maslinika.

Jezero zaokružuje biciklistička staza dužinom od 48 km, asfaltirana manjim dijelom, a u ostatku makadamska.

Cesta prolazi kroz Park prirode i Ornitološki rezervat unutar parka, i uspinje se na lijepo uređeni vidikovac Kamenjak, od kud se pruža jedinstvena mogućnost užitka u panoramskom pogledu na jezero i more; na promatranje i fotografiranje povijesnih lokaliteta, flore i faune parka.

MAŠKOVIĆA HAN

BICIKLISTIČKA STAZA OKO VRANSKOG JEZERA

PAKOŠTANE

DRAGE

VIDIKOVAC KAMENJAK

PROSIKA

POGLED
S KAMENJAKA
/desno/

KONJIČKI KLUB
UZ JUGOZAPADNU STRANU JEZERA

IZLETIŠTE NA PROSIKI
/ gore i velika slika na dnu /

VRANA, TEMPLARI, IVANOVCI

Vrana - nekada jedno od najveselijih mjesta Dalmacije

FRANCESKO LAURANA
Portret Beatrice Sforze

Ruševni ostaci Vrane danas su zarasli u makiju, i slučajni namjernik teško može razaznati grad kakav je nekoć bio.

Neki gradovi nemaju sreću da kao Zadar kontinuirano traju dvije ili tri tisuće godina. Ima i onih u kojima je bujao jednako snažan život, a danas malo tko zna da su ikada postojali. Takav je gradić bio i Vrana na obali Vranskog jezera. Bio je to srednjovjekovni gradić za koji se govorilo da je još u 18. stoljeću bio *"... jedno od najveselijih mjesta u Dalmaciji..."* Stari grad Vrana godinama je bio u posjedu templara. Razlog dolaska templara u Vranu treba, prije svega, tražiti u vezi s tadašnjom politikom papinstva i brizi za osvajanjem Svete zemlje. Naime, Vrana je bila na istaknutom položaju, uz važne prometnice i obalne i kopnene, te je stoga mogla poslužiti križarima za opskrbu i dovođenje pojačanja. Templari, nakon nestanka benediktinaca preuzimaju Vranu kao samostan s papinom egzempcijom, to jest izuzetosti od mjesnih vlasti.

Nakon ukinuća templarskog reda velikim dijelom su dobra templara pripala Ivanovcima. U svakom slučaju, o Ivanovcima u Vrani možemo govoriti od 1312.g. Vranski prior postaje glavni prior za Ivanovce u cijeloj Hrvatskoj. Red Ivanovaca osnovan je prvo kao pobožna bratovština, a naknadno je rekonstruiran u viteški. Za hrvatsku povijest izuzetno su značajni: vranski prior Matko Talovac - ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije; prior Ivan Talovac - ban Dalmacije i Hrvatske; prior Bartol Berislavić, te prior

KRIŽARSKI MAČ

Petar Berislavić koji je bio hrvatski ban i vesprimski biskup. Navedeni priori osobito su se istakli u borbama s Turcima. U vrijeme nadiranja Turaka u ove krajeve, Vrana je snažno uporište Mletačke republike.

Burna je prošlost Vrane. Mnogi ostaju u Vrani, a mnogi napustaju rodni kraj i odlaze u Veneciju. Ondje se vremenom formirala kolonija vranskih izbjeglica, najviše u istočnom predjelu grada zvanom Castello. Po zanimanju su postali mornari i barkarioli, bilo je i obrtnika i svećenika, tako da se duga loza Vranjana proteže sve do danas, na žalost u drugom svijetu.

Da nije bilo nekoliko ličnosti rodnom iz Vrane teško da bi je se tko još sjećao. Te su ličnosti sve živjele u 15. stoljeću, a po zanimanju su bile posvema različite.

Jedan je bio admiral IVAN VRANA, drugi kipar FRANJO LAURANA, autor prekrasnih kamenih ženskih poprsja, a treći arhitekta LUCIANO LAURANA.

Ove tri značajne ličnosti svojim su imenom ostavile trajan spomen na jedan dalmatinski gradić čije su ruševine danas zarasle u makiju i malo su poznate i najbližim susjedima. Početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća još su bile vidljive, ali su ih stanovnici susjednih mjesta koristili kao izvor građevnog materijala, i vremenom posve demolirali.

Pučka igra koju Pakoštane priređuje svako ljeto prikazuje tursko osvajanje Maškovića hana, kao i oslobađanje istog od strane Templara i ondašnje vojske Hrvata.

RIBE I ŽABE IZ VRANSKOG JEZERA

Slatkovodna idila

JEGULJA

Jegulja je zmijolika riba koja nastanjuje Vransko jezero i zauzimala je značajno mjesto u prehrani Draga i ukupne općine Pakoštane, kroz povijest.

CIPAL

Bočata voda u blizini Prosike gdje se mješa jezerska i morska voda dovodi u jezero i morsku ribu, prije svega ciple.

SOM

Makar relativno plitko, Vransko jezero u svojim dubinama krije vrijedne riblje kapitalce. Ponajviše se tu radi o somovima kojima odgovaraju brojni guštici i muljevito dno.

Oduvjek naslonjeni na Vransko jezero, davno prije zakonskih odredbi i proglašavanja jezera Parkom prirode, mještani pakoške regije živjeli su od zemlje i ribe, morske i jezerske. Proglašenje dijela jezera Ornitološkim rezervatom značilo je ograničavanje ribolova na jezeru. Ribolov je danas dozvoljen tek na određenim mjestima. Jegulja kao autohtona vrsta, nastanjena u vodama jezera od davnina, oduvjek temelj prehrane, sada je strogo zaštićena. S obzirom da je voda u jezeru mješa s morskom vodom u njemu su prisutne i morske i slatkovodne vrste riba. Od slatkovodnih vrsta samo su jegulja i riječna babica autohtone što znači da im je jezero prirodno stanište, dok su ostale vrste namjerno ili slučajno unesene u jezero. To je šaran, zatim babuška, crvenperka, som, štuka i gambuzija. Od vodozemaca koji su zakonom zaštićeni najbrojnije su velika zelena žaba, pa gatalinka, šumska smeđa žaba i žaba krastača.

POHANE ŽABE

Žabe dobro posušimo i posolimo, potom ih uvaljamo u brašno i već umučena jaja. Stavimo ih pohati u dobro zagrijano ulje, pohamo ih 20-ak minuta. Kada su gotove posložimo ih na oval uz dodatak limuna i po volji tartar umaka.

ZELENA ŽABA

PARK PRIRODE "VRANSKO JEZERO"

Ornitološki raj

U davnim vremenima nazvano "Vedro blato", danas znano kao "Vransko jezero", ovo područje obiluje kulturološkim i povijesnim znamenitostima koje datiraju još od dvije tisućite godine prije Krista. Park prirode "Vransko jezero" je područje koje u sebi krije još mnoge tajne i pravi je izvor novih znanstvenih otkrića koja Park u suradnji sa stručnjacima iz različitih područja nastoji razotkriti i pokazati svijetu. Rijetko na kojem području možete za tako kratko vrijeme konzumirati tri potpuno različita krajolika: morsku obalu i bogati arhipelag ispred nje, mediteransku močvaru s jedinstvenim krajolikom i eko-sustavom, a odmah iza brda ruralnu idilu ravnokotarskih naselja.

Vransko jezero je jedno od rijetkih, gotovo netaknutih prirodnih staništa ptica vodarica, s izvorima pitke vode te s nizom bioraznolikosti. Sjeverozapadni dio Vranskog jezera proglašen je 1983. godine Ornitološkim rezervatom. Odlikuje se bogatstvom živog svijeta a posebno ornitofaune (ptičjeg svijeta). 102 vrste ptica koriste rezervat u doba gniježdenja, kada visoka trska predstavlja idealno skrovište za njihova gnijezda i mlade ptice.

Sjeverozapadni dio Vranskog jezera proglašen je 1983. godine Ornitološkim rezervatom.

PČELARICA

OŠTRIGAR

PUPAVAC

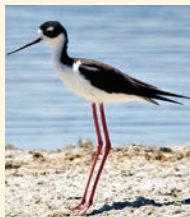
GATALINKA

ORNITOLOŠKA STAZA

Kroz samo srce ptičjeg raja

VLASTELICA

Nekoliko stotina metara drvene staze kroz ptičji rezervat Vranskog jezera, pogotovu ako dodete u vrijeme kada traje prstenovanje ptica, ostat će vam neizbrisiva uspomena.

ČAPLJA DANGUBA

PLAVETNE SJENICE, dolje i desno

Od 2001. godine na Vranskom jezeru održavaju se redoviti ljetni ornitološki kampovi. Osim promatranja ptica održava se i niz edukacijskih djelatnosti.

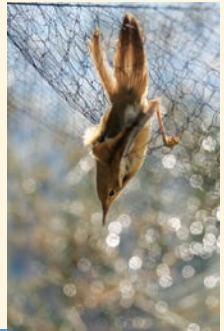
Zbog gustog tršćaka i poplavnih livada koji vrve raznolikošću ptičjih vrsta, omanje područje Vranskog jezera proglašeno je Posebnim ornitološkim rezervatom (rezervatom za ptice), a nedugo zatim cijelo Vransko jezero i uski obalni pojas koji ga okružuje proglašeno je Parkom prirode. Najveći dio Ornitološkog rezervata pokriva široki pojas guste trske. Takvi uvjeti najviše odgovaraju velikom broju ptica koje se u tršćaku gnijezde, nalaze sklonište i hranu. Zbog nepristupačnosti sa kopna, s vode i iz zraka sigurne su od grabežljivaca, a u plitkoj vodi nalaze dovoljno ribica, žabica i kukaca za hranu. Kako se izmjenjuju godišnja doba tako se i tršćak mijenja, ali uvijek ostaje siguran dom za ptice. Ako budete jako mirni i strpljivi, možda ćete imati čast upoznati zvijezde Parka prirode Vransko jezero - **Čaplju dangubu i Malog vranca.**

One nisu zvijezde jer se rado vole pokazivati, naprotiv, vrlo su samozatajne. Ornitološka postaja pravi je raj za ljubitelje ptica i istraživače kad se od kolovoza do listopada na njoj održava prstenovački kamp. U trsci se razvlače posebne fine mreže u koje se ptice mogu lako uloviti, a da se ne ozlijede. Prstenovači potom oslobađaju pticu iz mreže i na nogu joj stavljaju lagani aluminijski prsten sa informacijom o prstenovanju, koja će potom putovati s pticom kamo god ona krenula. Na taj se način dobija uvid u migracije ptica.

MALI VRANAC

Trstenjak ulovljen u mrežu uskoro će biti prstenovan i pušten natrag, svom jatu.

ZLATOVRAANA

Zimi se od oštrih sjevernih hladnih vjetrova na Vransko jezero skrije 87 vrsta zimovalica, tako da se za sunčanih zimskih dana na otvorenoj vodi jezera može vidjeti i do 100 000 ptica koje uživaju u blagoj klimi i obilju hrane.

PROMATRAČI

Tijekom jesenske i zimske seobe na Vransko jezero, radi hrane i odmora zaustavi se preko 140 vrsta preletnica.

Od 2001. godine na Vranskom jezeru održavaju se redoviti ljetni ornitološki kampovi. Osim promatranja ptica i niza edukacijskih djelatnosti tada se vrši i prstenovanje ptica. Ptice se hvataju finim mrežama koje ih ne ozlijeđuju, te im se nakon oslobađanja iz mreže na noge stavlja lagani aluminijski prsten s jedinstvenom kombinacijom brojki i slova te oznakom naše zemlje. Na taj se način dobija točniji uvid u migracijske puteve ptičjeg svijeta.

PATKE ZVIŽDARE

MAŠKOVIĆA HAN

Turski karavanseraj

Jedan od najvažnijih spomenika iz turskog razdoblja u Vrani, ali i u cijeloj Hrvatskoj, je vrlo dobro očuvan han Jusufpaše Maškovića. Legenda o njemu kaže kako je kao siromašan mladić radio kod nadinskih begova Beširagića. Jednom prigodom se našao u Sarajevu, odakle je slučajno dospio u Carigrad, gdje se svojom bistrinom i umješnošću dovinuo do visokih položaja na Porti. Pouzdano je kako han nije izgrađen u obliku kakvim je zamišljen. Po dimenzijama i tehnici zidanja sačuvanih dijelova građevine lako se zaključuje kako je ona bila zamišljena kao reprezentativna i monumentalna. Bez sumnje je i to kako je han trebao poslužiti i kao rezidencija samoga Maškovića, kad se iz Carigrada povuče u rodni kraj. Jusufpaša Mašković je pogubljen 1645. g. na sultanov nalog. Razlog zbog kojeg ga je dao sultan pogubiti nije u potpunosti poznat. Prema nekim pretpostavkama to je bilo radi toga što sultanu nije donio dovoljno ratnog plijena iz ratnih pohoda, a prema drugim pretpostavkama upravo iz razloga što je dao u Vrani graditi han, a navodno s novcem iz sultanove blagajne. Zanimljivo je kako je očuvana jedna turska pjesma u kojoj se opisuje njegova pogibija.

Značajna sredstva uspio je dobiti projekt obnove Maškovića hana, i gospodarske revitalizacije Vrane, od fondova Europske unije. Riječ je o projektu Ministarstva kulture RH.

Sultan Ibrahim, najprije zaštitinik pa potom krivac smrti Jusufa Maškovića

Povjesničari drže da je Jusuf Mašković bio rodom iz Pakoštana, iz obitelji Maškov. Ne zna se kako je dospio u službu kod nadinskoga bega Beširagića, no najvjerojatnije iz potrebe. U turskoj vojsci ostvario je zavidnu karijeru, sve do smaknuća nakon Kandijskih ratova.

MAŠKOVIĆA HAN je jedna od najzapadnijih građevina bivšeg velikog Otomanskog carstva.

PLAŽE OPĆINE PAKOŠTANE

Pijesak, žalo, kamen. S djecom, bez djece, u kostimu ili goli

More općine Pakoštane ukrašeno je otocima, čisto je, i u dubinama skriva tajne prošlosti. Obala je razigrana i bogata svim vrstama plaža, od pješčanih do kamenitih, sa hladom i mirisima borove smole.

U samom centru Pakoštana nalazi se pješčana plaža **Janice**. Obalni dio je šljunčan i popločan. U ljetnim mjesecima vrvi kupaćima, dječjim smijehom i radostima.

Otočić s crkvicom Sv. Justine je nadomak. Vještiji i odvažniji do njega mogu i plivajući. Prepoznatljiv je simbol Pakoštana. Između naselja i otočića ostaci su lukobrana, građenog od krupnih blokova za zaštitu od juga, pokriveni morem i talogom vremena. Na plažu Janice

nadovezuje se u pravcu Draga plaža **Janice 2**, s dugom šljunčanom obalom i mirnim uvalicama za one manje sklone ljetnim gužvama.

Za obitelji s djecom idealna je plaža

Punta s pjeskovitim morskim dnom.

Obalni dio je dijelom popločan, obrubljen tamarisom i borovom stablima.

Plitko more, gust, sipki pijesak, obalni dio natkriljen borovima, pružaju udobnost boravka na plaži **Bužakovina**, privlačnoj plaži za obitelji s manjom djecom.

Pijesak, šljunak i kamen, uvalice i hlad borove šume, sve na jednom mjestu naći će se na plaži **Pilatuša**.

Drage obiluju lijepim uvalama kristalno bistrog i čistog mora koje zovu na kupanje i zaron. Uz njih se protežu guste borove šume. U uvali **Dolaška draga** su 150 god. stari mulovi, građeni u suhozidu, za koje se i danas vežu barke. Brojni otočići pred Dragama, oko 35 njih, čine raskošan morski vrt koji mami svojom zagonetnošću.

Na razmeđi između šibenske i zadarske županije smješten je otok Vrgada sa svim dražima prirode i tradicionalnog otočkog života. Tu se još uvijek živi mirno, bez žurbe, bez automobila. Vrgada se brodom dosegne za oko pola sata a nudi izvanredan odmor i užitek u ljepoti njene razvedene obale, plodnih polja i tišini borovih šuma.

PLAŽA U DRAGAMA

Glavna plaža Vranskog jezera nalazi se u kampu uz jezero u neposrednoj blizini sela Vrana. Obalni dio pokriven je borovom šumom pred kojom se, u pravcu jezera prostire širok travnati pojas sa šljunčanim obrubom neposredno uz jezero. Na marginama plaže trstika i šaš u plitkim vodenim usjecima, unaokolo pokoja smokva. Jezerska voda je topla i blago zamućena. Razlog tome su pojedine vrste riba i njihova prehrana.

Borove šume koje prijateljski grle obalu na cijelom području općine Pakoštane i za vrijeme vrućih ljetnih mjeseci nude spasonosan hlad, posljedica su pošumljavanja u ranim 60-tim godinama prošlog stoljeća. Smatraju ih pionirima pošumljavanja jer stvaraju humus. Bor je donio hlad, mirise smola i ljeta, i prve autokampove.

DOLAŠKA DRAGA u Dragama

KRISTALNO ČISTE PLAŽE PAKOŠKOG AKVATORIJA

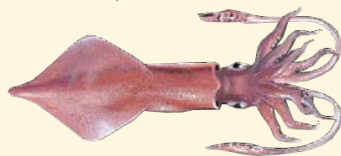

JEŽINCI

Ježinci nastanjuju kamenita i pješčana dna, livade morskih cvjetnica. Znak su čistog mora. Iz nekog razloga na ježincu (ženskom) uvijek je položen kamenčić

LIGNJA

Obična lignja može narasti od 30 do 40 cm u duljinu ali prosječna joj je duljina oko

PJEŠČANE PLAŽE NA VRGADI

15 do 25 cm. Mužjaci su uglavnom veći od ženki i rastu brže. Ima srazmjerno veliku glavu a na glavi joj se nalazi 8 krakova koji imaju po dva reda pipaka te 2 kraka. Unutar glave po sredini se nalazi snažan kljun nalik kljunu papige, kojim drobi i usitnjava plijen.

BRBAVICE

U Hrvatskoj za ovu školjku postoji mnoštvo naziva, a neki od njih su Prnjavica, Kućica, Dondola, Grop... Prosječna veličina školjke je oko 3-4 cm, za što im treba najmanje dvije godine da narastu.

CVRČAK

Cvrčak je najuporniji i najglasniji svirač toplih ljeta. Izgledom i bojom ovaj veliki kukac izgleda poput kore drveta i gotovo je neprimjetan. Cvrčci se po danu skrivaju među lišćem, živeći od sokova koje sisu iz mladih izdanaka biljka. Samo mužjak cvrčka pjeva, jer mu je cilj privući ženku.

AUTO KAMP "KOZARICA"

Raj za kampere

Od sezone 2013. kamp je svrstan među najbolje hrvatske kampove te je kategoriziran sa 4 zvjezdice. Kamp Kozarica je mjesto mirnog odmora u sjeni starih borova.

U kampu se nalaze: super market, cafe bar, restoran, internet cafe, botanički vrt sa autohtonim dalmatinskim biljem, dječje igralište, bazen za djecu, camping wellness, sportski sadržaji (košarka, boćanje, odbojka na pijesku)... Sanitarni čvorovi su uređeni po najvišim kriterijima njemačkog ADAC-a, dio za žene, muškarce, djecu i prostorom za bebe, sa dvije privatne obiteljske kupaonice na zahtjev, delux sanitarnom za invalidne osobe i alarmom u slučaju potrebne pomoći. Za vas smo dizajnirali *Camping Kozarica wellness* sa infrared saunom, finish saunom, jacuzijem i hladnim tušem kako bi mogli u proljetnim i jesenskim mjesecima imati ugođaj boravka u neposrednoj blizini plaže, zajedno s očaravajućom atmosferom izmješanom s tišinom šume i zvukom morskih valova. Tijekom ljeta u wellnessu možete uživati i u vrhunskoj masaži. Posjetite nas i upoznajte *Kozy-ja* – maskotu kampa Kozarica.

PINE BEACH

Bivši "Club Mediterane"

Klub Pakoštane je turističko naselje smješteno u netaknutoj prirodi borove šume koja se prostire na oko 18 ha zemlje i zaokružuje veliku pješčanu uvalu, plažu bistrog mora sa stjenovitim završecima.

Nastavlja se na 40-o godišnju tradiciju kluba Mediterane.

Ovdje su davnih godina na samim počecima turizma osnivači kluba M, obitelj Trigano, pronašli idealan krajolik za smještaj slamnatih kućica u polinezijskom stilu, po čemu su postali prepoznatljivi. Klub je bio značajno obilježje Pakoštana i jedan od najvećih u svijetu. Otvorio je brojna radna mjesta za domaće stanovništvo. U međuvremenu Klub je promjenio vlasnike, ali je u osnovnom sve ostalo isto. I dalje u ovaj kamp stižu svi oni željni arkadijskog mira i privatne diskrecije.

Smještaj se nudi u 480 slamnatih kućica koje nemaju ni struju ni vodu i pružaju ugođaj elementarnog, domorodačkog života, ali sa zajedničkim prostorima: putovima, sanitarnim čvorovima, restoranom, barom i recepcijom; redom opremljeno svim suvremenim standardima.

U Pakoštanima danas živi oko 40 nevjesta iz najrazličitijih dijelova svijeta. Ovdje su se nastanile temeljem bračnog zavjeta. Pakoštanci su, kao zaposlenici Kluba M, izvan ljetnih sezona radili u drugim zemljama u kojima je klub imao svoje kampove, i tamo upoznali svoje buduće supruge. Nevjesta je odasvud: iz Obale bjelokosti, Čada, Egipta, Madagaskara, Grčke, Maroka... Njihovi potomci nose svo bogatstvo raznolikosti kulturnih i rasnih obilježja i tvore živu multikulturalnu scenu u samom središtu Dalmacije. Posljedica rada i suradnje s Klubom M je i francuski jezik koji veliki broj stanovnika Pakoštana tečno govori.

SEDAM VELIKIH BRENDOVA

MORSKI KONJIC

Morskog konjica najčešće nalazimo u blizini morskih struja, gdje im je osigurana dovoljna količina njihove glavne hrane - planktona. Pliva uspravno, ravnotežu zadržavajući snažnom lednom perajom.

BUŽAK

MATERINE UŽANCE

Fešta od žena

Materine užance održavaju se u Bužaku, mjestu prvih stanovnika Pakošтана. Dani su to kojima se iz bakinih škrinja i pamćenja izvlače i obnavljaju kulinarske, odijevne, zanatske i običajne tradicije. Dani mirisa i okusa domaće kuhinje, šarenila nošnji i rukotvornih umijeća, dani pjesme i vina, povijesne slike u živo. Materine užance su manifestacija koja je više nego pogodna. Spiza se ne sprema doma nego se kuha tako da gost može vidjeti kako se rade kroštule, fritule, broštulane mendule, kako se sprema hobotnica, i drugo. Sve ono što gost u restoranu ne može doživjeti, ovdje u Bužaku može.

Dodite na MATERINE UŽANCE, u kamene uličice starog mjesta, među zidove prohujalih vremena i probajte spizu naših majki, baka i prabaka: Čučke, njoke, hobotnice na lešo, kunjke, pršut, sir... slano i slatko: mendule u cukru, mimce, fritule i kroštule... Sve se spravlja, mješa i kuha pred vašim očima, nekoliko puta tijekom ljeta.

1

OPĆINE PAKOŠTANE

KUNJKE na BUZARU

Na zagrijanom maslinovom ulju dinstamo luk i češnjak. Dodamo školjke, podlijemo s malo vode i vina, te pustimo da se dalje dinsta. Kad se školjke otvore, dodamo sjeckani peršin, malo koncentrata rajčice, te krušne mrvice.

KUNJKE

Kunjke spada među rasprostranjenije jadranske školjke i jedna je od onih koje su dobro poznate žiteljima općine Pakoštane. Naši narodni nazivi još su joj mušula, papak i pizdica.

DRAGARSKKE BUMBETE

Festival pučke kuhinje i radinosti

2

Dragarske bumbete naziv je fešte u Dragama, kojom se u ljetnim noćima pod svjetlom ribarskih ferala (bumbeta) otkriva bogatstvo domaće kuhinje i starih obrta.

Duž glavne šetnice i uvala u Dragama mještani iznose svoje stolove, jela i ručne radove, oblače autentičnu odjeću i u pratnji klapa koje pjevaju autentične dalmatinske napjeve, čine sve da njihovi gosti i prijatelji uživaju. Udruga "Dan" jedna od organizatora ove manifestacije s ushićenjem priča o tome kako su najstariji mještani prihvatili ovu feštu. Očito je da u cijelom Pakoškom kraju svježeg pritoka eko-etno dogđanja nema kraja. Svaki djelić Općine iznjedrit će nešto svoje; nešto što ga razlikuje od ostalih pa makar to bile i priče kako se Pakoštane u ribolovu ne može mjeriti s Dragama, da im nisu do koljena. Kada bi mogle posvjedočiti – kažu ribari iz Draga – bumbete bi o tome ispričale najtočniju priču. Bilo kako bilo ovo je manifestacija koju ne smijete propustiti. Prostodušnost i ljubaznost domaćina nešto je što se ne zaboravlja

LJETNI KARNEVAL

Ljetno ludilo

3

Karnevali su oduvjek manifestacije kojima običan puk kanalizira svoje veselje, frustracije, i naravno, sve ono pogansko što još živi u nama. Ovo maškarano Pakoško ludilo predstavlja čin pravog pučkog i turističkog veselja, i za razliku od mnogih drugih mjesta u Hrvatskoj ovdje se maškarano ludilo održava u sred ljeta.

U šarenim kostimima, u kratkim hlačama ili u bikiniju, izmješani domaćini i turisti utopljeni na vrelom suncu, vinu, glazbi i domaćoj spizi već godinama čine nezaboravni šušur pravog pravcatog ljetnog ludila.

U karnevalskoj povorci sudjeluje više od 50-tak maskiranih skupina, odnosno preko 1000 sudionika mahom turista koji ljetuju na prostoru općine Pakoštane. Najveće maskirane skupine nisu one od mještana, koliko primat preuzimaju rijeke maskiranih turista. Na karnevalskoj povorci redaju se: gusari, rimljani, samba plesačice, robovi, odrasli i djeca...

Glazba svira s velikih kamiona koji prevoze razglas i plesače, što cijeloj povorci daje dinamiku i poseban ugođaj.

Osjetiti Rio u Pakoštanima, jedinstvena je prigoda i zabava, u kojoj domaćini i turisti zabavljaju i sebe i publiku!

Na karnevalskoj povorci redaju se: gusari, rimljani, samba plesačice, robovi, nimfe, bića iz tko zna kojih mitologija. Toliko ljepote, erosa i ljetnog ludila kakvog na Jadranu sigurno nigdje nećete sreći. Glasna glazba s kamiona koji prate povorke, ukratko: **Rio u malom!**

DANI VITEZOVA VRANSKIH

Pučka igra epskih razmjera

4

Svakako jedno od najvećih pučkih prikaza u Hrvatskoj. Višednevno prikazanje turskog osvajanja Pakošтана, sve do trijumfa Templara ujedinjenih s hrvatskom vojskom. Od topovskih napada na mjesto, pa do spektakularne opsade i osvajanja Maškovića hana. Sve uz originalnu kostimografiju i učešće viteških grupa iz više zemalja Srednje Evrope.

Dani vranskih vitezova evociraju sjećanje na srednjovjekovnu povijest Vrane i Templare, bogat i utjecajan monaško-viteški red u to doba prisutan na Vrani. Povijesne priče, vitešku vrlinu i vještinu mačevanja oživljavaju svake godine članovi udruge „Vranski vitezovi“ u scenskoj igri turskog napada na Pakošthane i konačnog obračuna na Vrani. Izmjenjuju se živopisna događanja ulaska turske galije s mora, vatrenog zauzimanja mjesta, viteške obrane podno Maškovića hana.

Popularnost ove manifestacije raste preko regionalnih granica i pridružuju joj se udruženja i organizacije ostatka Hrvatske.

Na vranskoj livadi mogu se vidjeti bajkovite slike i priče srednjeg vijeka, konjanici, usamljeni noćni jahači, vilinski plesovi. Zidovi hana postaju dio scene, srednjovjekovnim duhom diše tih noći cijeli prostor uokolo ispunjen vrhunskom etnološkom i gastronomskom ponudom.

Ne posjetiti Dane vranskih vitezova znači uskratiti sebi jednu od najvećih pučkih igri u suvremenoj Hrvatskoj.

PAKOŠKE MAŽORETKINJE

Ponos Pakoštana

5

Željka Maksan i Silvija Bakija započele su tu priču 1996. godine kada je mažoretska aktivnost postojala samo u Zagrebu, fizički i idejno kilometrima daleko od njihovog mjesta. Osnovati mažoretkinje u Pakoštanima zvučalo je pomalo nerealno, idealistički. Govorili su nam kako „nećemo mi dugo“ prisjeća se Željka Maksan čija je ovo inicijalna ideja. „Htjeli smo okupiti djevojčice i djevojke oko nekih aktivnosti, muški su imali nogomet, za žene nije bilo ništa“ kaže. „Nisam tada ništa znala o koracima i koreografiji“, priča Silvija, ali Željka me doslovno gurnula unutra: Ti to možeš! A *“Ti to možeš”* su magične riječi za mnoge ljude. Na prvom državnom prvenstvu održanom upravo u Pakoštanima, 1997, tri mjeseca nakon osnivanja, pakoške mažoretkinje osvajaju treće mjesto u juniorskoj skupini i osmo u seniorskoj. Bio je to početak nezaustavljivog niza uspjeha i priznanja, skupljanja medalja i pokala. Tako je nekako započela priča o mažoretkinjama u Pakoštanima, a njihov golemi trud, entuzijazam i volja učinili su ih dostojnim vlasnicama jedinog zlatnog štapa u Europi.

Željka Maksan osmislila je prepoznatljiv mornarski look pakoških mažoretkinja. Svojom elegancijom i ljepotom ističu se na svim natjecanjima. Jedinstveni i jedini u Europi zlatni štap koji nose Pakoške mažoretkinje također je proizišao iz iste radionice.

FESTIVAL KLAPA "ŠKOLJKA"

Festival u školjki

6

Kao i Venera koja je doplovila na školjki, ali i kao sama školjka, i brod i mornar kriju tajnu svoje ljepote u spiralnim dubinama iz koji struji dašak univerzuma.

Taj dašak akustičnog čuda koji struji iz utrobe školjke čeka vas i na ovom jedinstvenom festivalu gdje je pozornica napravljena u obliku školjke. Umjesto Venere već četvrtu godinu za redom redaju se na pozornici školjke glasovne ljepote najkvalitetnije klape Zadarske i Šibensko - kninske Županije, skupa s najboljim klapskim pjevačima iz cijele Hrvatske.

Specifičnost ovog festivala krije se u činjenici da on predstavlja začetak neke vrste edukacijskog centra za klapsko pjevanje.

Na tom tragu je i zimska klapska škola pjevanja, jedina u Hrvatskoj koja se pretvara u tradicionalno okupljanje klapa i njihovih voditelja.

Festival se održava na otvorenom, što daje poseban šarm i neponovljivi mediteranski ugođaj.

JAKOVLJEVA KAPICA

Ova školjka živi na pjeskovitu i ljušturasto - pjeskovitu dnu, na dubini od 5 do 20. Više se zadržava u područjima gdje je veći dotok slatke vode.

Lov, odnosno vadenje jakovljeve kapice moguće je u tijekom cijele godine. Najveće količine love se u zimskim mjesecima.

Ta djelatnost u nas još nije toliko razvijena koliko na talijanskoj obali Jadrana.

SKULE

Jedinstvene bratovštine Pakoštana

7

Jedna od posebnosti Pakoštana su brojne bratovštine ili, kako ih ovdje zovu – *skule*. Nastale su iz potrebe međusobne pomoći i u tradiciji kršćanskog bratstva, solidarnosti i uzajamnosti. Možda su upravo tijesne povijesne okolnosti i uvjeti života rezultirali tako homogenim odnosima unutar sela. Počelo je radi potpore prilikom smrti, objašnjavaju starije mještanke, da te ima 'ko nosit' na posljednjem putu po zemlji, da se pomogne obitelji. Tako se razvio običaj da se iz članarina pojedinih udruženja (skula) podmiruju troškovi pogreba i misa, ali i druge vrste pomoći. Prva skula bila je muška skula Sv. Roka. Danas postoji više ženskih i muških skula. Pored Sv. Roka, muške su još skula Sv. Ivana, Sv. Ante, Sv. Justine i Duša u čistilištu. Ženske skule su: Srce Marijino (mlade žene), Srce Isusovo (neudane žene) i Gospa od Ružarija, koja je i najmasovnija te broji oko 150 članica. Svaka skula ima svoj barjak koji se nosi prilikom procesije. Potpisane su i na jednom od tri zvona koja se čuju nad mjestom. Članovi i članice svake pojedine bratovštine među sobom se zovu braćom i sestrama. Bratstvo se prenosi s oca na sina ili sa djeda na unuka, a sestrinstvo sa svekrve na nevjestu.

ZASTAVE RAZNIH BRATOVŠTINA

Bratovštine su nastale iz potrebe međusobne pomoći, i u tradiciji kršćanskog bratstva, solidarnosti i uzajamnosti.

CRKVE OPĆINE PAKOŠTANE

Zvone za rođenja, svadbe i smrti, za sve blagdane...

ISPRED CRKVE
Iz starih vremena

Sa zvonika crkve
Uzašašća Gospodinova
u Pakoštanima tuče
novo crkveno zvono
sa stihovima, u reljefu,
hrvatske himne: LIJEPA
NAŠA DOMOVINO.
Najprikladnija glazba za
osvještene domoljube.

5 CRKVA SV. NEDILJICE

Zavjetni blagdan
ranokršćanske mučenice
sv. Nedjeljice, kojoj
prve nedjelje u srpnju u
svetištu sv. Nedjeljice u
Vranu hodočasti tisuće
vjernika iz cijele Zadarske
nadbiskupije, svečano se
proslavlja. Središnje misno
slavlje za vanjskim oltarom
u masliniku pokraj crkve
redovito predvode visoki
crkveni dostojanstvenici,
skupa s nekoliko svećenika.

DRAGE 2

Župna crkva sv. Antuna Padovanskoga sagrađena je 1979. godine, a blagoslovio ju je 1980. nadbiskup Marijan Oblak. Crkva je potpuno uređena 1986. Jednbrodna sa sakristijom ima kameni oltar prema puku i svetojhranište metalno, kameni ambon, kamenu krstionicu - Višeslavov tip, kamenu škropionicu, postaje križnog puta i zvonik s dva zvona.

VRGADA 3

Župna crkva sv. Trojice dovršena je 1687. g. Prema Bianchiju ta je crkva najprije imala glavni oltar od drva s dva pozlaćena stupa. Budući da je polovicom 19. st. taj oltar bio trošan, zamijenjen je novim, mramornim, s mramornim stupovima i tabernakulom. U crkvi su još dva manja, pobočna, mramorna oltara: oltar Duša od čistilišta ("od prgatorija") s uljenom slikom s desne, i oltar Gospe od Luzarija, s drvenim kipom, s lijeve strane. Graditelji nove crkve nisu poznati.

PAKOŠTANE 1

Župna crkva Uzašašća Gospodinova. U nju su ugrađeni ostatci stare crkve sv. Mihovila, sagrađena je 1906. po nacrtu arh. Ćirila Ivekovića. Crkva je trobrodna sa sakristijom i šest oltara; glavni sa svetojhraništem i slikom Uzašašća Gospodinova (gornji dio oltara drveni); mramorni oltari: Gospe Ružarice s kipom; sv. Ante Padovanskoga s kipom; sv. Ivana Krstitelja s kipom; sv. Roka s kipom (jedini je on gipsani); kameni oltar prema puku; kameni ambon; kamena krstionica i dvije škropionice. Zvonik s tri zvona.

CRKVA SV. JUSTINE 4

Crkva stoji na istoimenom otočiću direktno ispred centra Pakoštana i izgrađena je 1794. na temeljima starije crkve. Kraj crkve sv. Justine je staro groblje.

CRKVENO ZVONO U PODNE

Danas uobičajena i svakodnevna činjenica da crkvena zvona zvone u podne ima svoju priču. Kada je, naime, vijest o pobjedi kršćanske vojske nad Turcima, pod vodstvom Sibinjanin Janka i Kapistrana stigla do tadašnjeg pape u Rimu ovaj je naredio da zazvone sva zvona u to ime i slavu. Taj čin ostao je dio kršćanskog vjerskog rituala i dan danas.

VJETROVI PAKOŠKE REGIJE

Muka stanovnicima, blagodat pomorcima

JUGO

Snaga s kojom jugo podiže valove i razbija ih o Pakošku obalu je velika, ali ne odviše pogubna ako ga usporedimo s

drugim vjetrovima svijeta koji dolaze s mora. Ovakav Jadranski jugo koji puše po pravcu zadarskog kanala, ili srednjeg kanala; između Ugljana i Pašmana i Dugog Otoka i Kornata, od pamtivjeka je muka stanovništvu i blagodat pomorcima, jer pogoduje navigaciji duž obale, u pravcu sjevera i juga.

BURA

Bura koja puše iz pravca sjeveroistoka, vjetar je sa snažnim zamasima koji prelaze brzinu i od 100 km na sat. Bura je u zadarskoj regiji znatno snažniji vjetar od juga, ali se to odnosi na sjeverni dio zadarske ploče, kao i na podvelebitsku obalu. Nekoliko je točaka gdje Velebitska bura, spustajući se s hladne planine k toplom moru, osobito dolazi do izražaja. Kod Privlake, između kopna i otoka Vira, u Fortici između kopna i otoka Paga, u Paškim vratima, i još sjevernije, oko Karlobaga i u Senjskim vratima. U općinu Pakoštane bura stiže već umorena divljanjem podvelebitskim kanalom, i širokom zadarskom pločom.

MAESTRAL

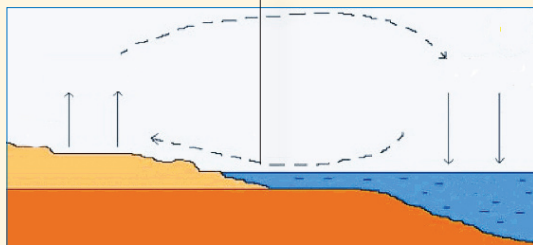
Značajan vjetar ove regije je maestral, od otočana nazvan «zmorac», koji, kako mu već samo ime kaže, puše s mora, iz pravca sjeverozapada. Donosi svježinu (i mirise) mora prema kopnu, i obično je aktivan od 10 do 17 sati, dok u smiraj sunca posve utihne. Snagu mu određuje porast temperature. Gotovo jednako kao i jugo značajan je za priobalnu plovidbu, suprotno onoj koju nose vjetrovi juga. Ostali vjetrovi nisu toliko česti.

LEVANAT, LEBIĆ, GARBIN

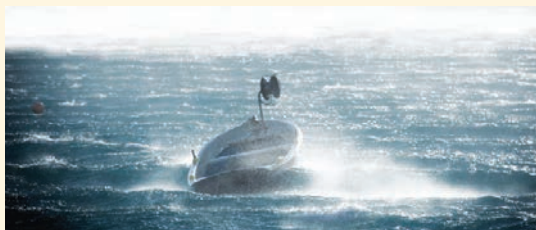
Levanat (s varijantom gregolevanat) je hladan zimski vjetar iz pravca istoka-sjeveroistoka. Jednako je hladna i tramuntana, vjetar olujnog karaktera, koji obično skreće na buru. Valja spomenuti i lebić i garbin (s maksimalnim intenzitetom lebićade i garbinade) koji pušući iz pravca jugozapada začas uzburkaju more i paraliziraju plovidbu, ali na sreću traju vrlo kratko.

KAKO PUŠE MAESTRAL / SMORAC / ?

Topli zrak koji se diže SMORAC Hladni zrak koji se spušta

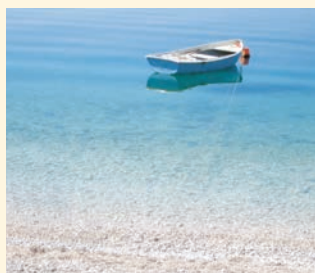

BURA

LEBIĆ

Udari lebića mogu biti orkanske snage. Na sreću traju vrlo kratko.

BONACA

Bonaca je turistički blagoslov općine Pakoštane; ljetna svakodnevnica.

MAESTRAL

Maestral je osvježavajući sjeverozapadni vjetar koji u toplim danima puše s mora na kopno. Javlja se uglavnom ljeti i puše samo uz obalu. Strogo je prizemni vjetar i seže do 300 m visine. Počinje puhati oko 10 sati. Oko 14 sati maestral postiže svoj maksimum i uvijek završava prije zalaska Sunca (obično do 18 sati). Maestral prati lijepo vrijeme i pri tome znatno ublažuje ljetnu sparinu. Maestral na Pakoškoj obali puše uglavnom iz pravca sjeverozapada, skrećući do zapad-sjeverozapada. U toku dana maestral često mijenja svoj smjer udesno, tj. za suncem. Prate ga kumulusi lijepa vremena.

VRANSKI KMETSKI ZAKONIK*Običaji Vrane iz 1454. godine*

Da sve vinograde i masline i druge voćke koje posade spomenuti kmetovi mogu prodati ili darovati prema svojim potrebama i ostaviti za svoju dušu, uz uvjet da je svaki kmet dužan posaditi sto mladica maslina u roku četiri godine, a u protivnome neće imati povlasticu koja se navodi u ovoj odredbi, te da skupljaču poreza moraju podnijeti pismenu obavijest kad namire svoj dug.

Nadalje, da za sve kuće ili vrtove koje načine spomenuti kmetovi, kad sami odu iz Vrane i okolnih sela, a u njih se dosele drugi kmetovi, treba uposliti tri procjenitelja koji će spomenute kuće i vrtove procijeniti, pa onaj tko se doseli na parcelu mora onome tko bude odlazio isplatiti svotu koju procjenitelji odrede ili o kojoj se dvojica od njih slože.

Nadalje, da nijedan kmet nije dužan ni za koji vrt ni voćnjak ništa platiti nikome, bilo općini bilo vlastelinima.

Nadalje, da nijedan kmet iz Vrane ili njezina okruga ne smije prodavati točeno vino od blagdana svetoga Jurja u travnju sve do Velike Gospe u kolovozu, no može prodavati na mjeru ili pola mjere.

Nadalje, da skupljači poreza iz Vrane ne mogu prodavati točeno vino osim od blagdana svetoga Jurja do Velike Gospe, a poslije ga mogu prodavati nakon Velike Gospe, budući da u selu nema drugog vina, ni domaćega ni dovezenoga.

Nadalje, da poreznici ni vlastelini ne mogu otjerati nijednu udovicu ni osirotjelu djecu, osim kad su posrijedi buntovnici koji siluju žene ili pale kuće, a da ih ne mogu otjerati ako obavljaju svoju dužnost i dobro obrađuju oranice, vinograde i maslinike, no ako postupaju drukčije, da ih mogu otjerati uz odobrenje gospode Rektora u Zadru.

Nadalje, da svaka samouprava u selima oko Vrane može prijestupnike koje zatekne na svojem području osuditi na 10 lira globe po prijestupniku.

Nadalje, da su općinski kmetovi dužni raditi 12 dana godišnje za činovnike koji ubiru porez.

Nadalje, da zemljišta koja su pod močvarom, kad prođu tri godine otkako se nisu obrađivala, može obrađivati svatko te mu to nitko ne može osporiti, a dotični moraju dati četvrtinu i desetinu svojim gospodarima ako rade za pojedine osobe, a vranskim poreznicima oni koji rade za općinu.

Nadalje, da zemljišta koja su tijekom deset godina za redom bila obrasla šumom svatko može obrađivati i krčiti te mu to nitko ne može priječiti niti osporavati, a kmet koji bude obrađivao i iskrčivao mora dati četvrtinu i desetinu svojem gospodararu.

Nadalje, da se onaj tko bude htio loviti ribu u Jezeru mora dogovoriti s poreznikom u Vrani, a u protivnom ne smije loviti ribu bez poreznikova dopuštenja kako je običaj, pri čemu se podrazumijeva da se riba ne smije loviti cijelu godinu bez dopuštenja ili ako nema dogovora s poreznikom.

Nadalje, da poreznici ni vlastelini nijednoga kmeta ne mogu ukloniti ni otjerati s parcele, osim ako nije bolje da uzmu boljega kmeta, i to pod uvjetom da za to pravovremeno dobiju dopuštenje od gospode Rektora u Zadru.

Nadalje, da su oni koji budu htjeli mrežama loviti ptice na području Jezera dužni poreznicima dati dva para ptica kao naknadu za lov.

Nadalje, da na sajmovima u vranskome kraju nijedan težak ni tko drugi koji živi u spomenutom kraju nije dužan plaćati porez kad prodaje ili kupuje robu koja uspijeva u dotičnome kraju.

Nadalje, da svaki stanovnik Vrane i okolice može zaplijeniti stvari svakoga stranca koji mu duguje, osim ako dolazi mljeti ili bojiti, a svaki kmet ili Vlah može se zadržati jedan u zamjenu za drugog, ako pripadaju jednome Gospodaru ili jednom imanju, a pritom uvijek treba paziti i čuvati dugove prema općini, koja ima prednost pred svim ostalim vjerovnicima.

Nadalje, da su kmetovi u naselju Vrana i cijeloj okolici s radošću i zadovoljstvom dužni Dvorac u Vrani opskrbljivati drvom svake četiri godine, premda to nije bio običaj, ali im je drago da zalihu obnavljaju svake četiri godine u korist Republike svetoga Marka, tako da se na kraju svakoga spomenutog četverogodišnjeg razdoblja svaki kmet iz Vrane i okolice dostavi dva tovara drva, a stara zaliha drva da se razdijeli među onima koji budu dopremili drva, čime će se napraviti nova zaliha.

Nadalje, da se oni iz Vrane i okolice ne mogu služiti drugim mjerama osim vranskima pod prijetnjom kazne od 2 lire za svaku mjeru, od čega pola pripada Svetome Marku a druga polovica tužitelju.

Nadalje, da onaj tko se mora namiriti od kmetova ne smije u zalog uzeti nijednog vola, ako kmet ima platiti od čega drugog, a to vrijedi za poreznike kao i za druge osobe, budući da je to na dobrobit Svetoga Marka, jer kmet bez volova ne može obrađivati zemlju.

Nadalje, ako se neki siromašan kmet razboli i zapadne u takvu bijedu da ne može okopavati vinograde ni za sebe ni za drugoga tijekom tri godine za redom, da mu se dok ne isteknu tri godine ne smije smetati, a da je nakon toga, pošto ne bude obrađivao vinograde tijekom spomenutoga trogodišnjeg razdoblja, zemljovlasnik slobodan oduzeti mu dotične vinograde.

Nadalje, da se svaka razmjena zemljišta ili čega drugog, kad istekne petnaest godina, mora smatrati konačnom i zakonitom te da je nitko ne može osporavati ni ometati posjed.

Nadalje, ako je tko posjedovao zemljište ili što drugo, a prošlo je trideset godina otkako to dobro posjeduje, nitko mu to ne može osporavati niti mu ometati posjed.

Nadalje, gdje se sadi na zemljištima na kojima su nekoć rasle masline, a ako onaj tko je na njima posadio vinograd iz korijenja spomenutih osušenih maslina uzgoji koje stablo masline, da ono pripadne onome tko to stablo uzgoji, pri čemu se podrazumijeva i izjavljuje da stabla i mlade grane iz debla izrasla iz korijena pripadaju onome čiji su zemljište i parcela.

Nadalje, da je svatko dužan čistiti odvođe u poljima i omogućiti da voda protječe tako da se ne potopi žito te da su to jednako dužni činiti vlastelini kao i ostali, pod prijetnjom kazne od dvije lire po osobi u korist Svetoga Marka, to jest stanovnici mjesta dužni su održavati zemljišta koja pripadaju mjestu, a kmetovi zemljišta u svojem kraju na svaki zahtjev vlasnika zemljišta.

Nadalje, da nijedan stanovnik Vrane i okolice, što se podjednako odnosi na vojnike kao i na kmetove i druge osobe, ne može i ne smije ulaziti ni u čiji vinograd niti u ičije vrtove te ondje nanositi štetu, pod prijetnjom 20 novčića globe za svakoga tko počini prijestup i svaki put kad ga počini, od čega polovica ide Svetome Marku, a druga polovica optužitelju, a dotični će biti dužan obećati da prijestup neće ponoviti te će povrh toga morati podmiriti i popraviti štetu koju je počinio.

Nadalje, ako stjecajem okolnosti u sjedištu ne bude suca ili sudaca, da suditi može pomoćni sudac te će presude biti valjane i konačne kao da su ih izrekli suci osobno.

Nadalje, da se, ukoliko se s time slažu obje strane u sporu, svatko može vranskome vlastelinu žaliti na svaku presudu i ishod spora, no ako se jedna od strana ne slaže s drugom stranom koja želi ići pred vlastelina, da moraju ići pred zadarskoga kneza, kod kojega se također mogu žaliti na svaku odluku, pravorijek i zaključak vranskoga vlastelina.

Nadalje, kad se sporovi budu vodili pred vranskim sudom, da se polovica mora platiti, a druga polovica se oprašta u skladu s običajem.

Nadalje, kad časnici sele iz Zadra u Vranu i iz Vrane u Zadar, da moraju platiti onima koji budu prevozili njihove stvari i stvari njihovih drugova 2 novčića po kolima do Jezera, a 1 novčić po magarcu od Jezera do obale.

Nadalje, da je svaki kmet koji zauzima parcelu u mjestu Vrana dužan poreznicima svake godine za Novu godinu na dar dati tovar drva i 6 novčića, a drugi stanovnici koji ne zauzimaju parcele dužni su platiti 3 novčića godišnje i ništa drugo, dok su stanovnici drugih sela dužni darove predati prema svojim običajima, a spomenuti poreznici dužni su im za dotične darove prirediti jedan objed godišnje.

Nadalje, da su svi kmetovi u Vrani i njezinu okrugu dužni čistiti opkop oko vranskoga dvorca, podjednako iznutra kao izvana, kao što su činili u prošlosti.

Nadalje, kad se dogodi ili slučaj htjedne da se nešto ukrade, da su svi u Vrani i njezinu okružju dužni pratiti tragove od mjesta gdje je krađa bila počinjena te pomagati da se uhvati zločinac i pronađe ukradeno, pod prijetnjom kazne od dvije lire za svakoga tko se ne odazove, ili ne poslušá zapovijed, ili ode raditi u polje, ili bude prosvjedovao.

Nadalje, da svi koji su dobili i dobiju zalog ne mogu taj zalog prodati ako ga ne podastru sucu prije i poslije prodaje. Kad ga podastru, rok za prodaju je do jedanaest dana, a kad se zalog proda, rok za otkup je osam dana neposredno nakon toga.

Nadalje, da se govedsko meso koje se nudi u mesnici mora dati na procjenu ovlaštenim procjeniteljima te prodavati prema procjeni, dok se ostale vrste mesa moraju prodavati u skladu s običajima.

Nadalje, ukoliko tko bude zahtijevao ili potraživao nekretnine, a ne bude mogao svoje pravo dokazati iskazima trojice vjerodostojnih svjedoka ili javnom i ovjerenom ispravom, da pravorijek ne bude na njegovoj strani ni u njegovu korist.

Nadalje, ukoliko netko bude zahtijevao ili potraživao pokretna dobra, običaj nalaže, a u skladu s njim valja postupati, ako svoje pravo dokaže iskazima vjerodostojnih svjedoka, da pravorijek bude na njegovoj strani i u njegovu korist.

Nadalje, kad je riječ o šteti nanesej u poljima, običaj nalaže, a u skladu s njim valja postupati, ukoliko onaj kome šteta bude nanesejena dokaže na temelju vjerodostojna svjedočenja da je oštećen te to podupre svojom prisegom, da mu se dade za pravo i podmiri se šteta koju je pretrpio, kako bi se ispunila pravda.

Nadalje, budući da je običaj da u svakoj gostionici vranski sudac mora dobiti 2 novčića po bačvi, koje mora potrošiti pijući u društvu i s čeljadi u gostionici, neka se propiše, a u skladu s time valja postupati, ukoliko sudac ne bude htio piti u gostionici, da od spomenutih dvaju novčića za piće s društvom mora dobiti samo jedan novčić po bačvi te da od dotičnoga novčića nije dužan ništa potrošiti pijući u gostionici niti ikome dati, ali da se drugi novčić mora u svakom slučaju potrošiti u gostionici na piće drugih ljudi u društvu.

Nadalje, da je svatko tko dođe na sajam svetoga Grgura, a ne bude iz Vrane i njezine okolice i okružja, dužan i mora platiti za sve što bude prodao ili kupio 1 novčić po liri prometa, a pritom se podrazumijeva da se spomenuti sajam održava osam dana prije i osam dana poslije blagdana svetoga Grgura.

Tako nalažemo i propisujemo na zadovoljstvo i dobrobit svih ljudi i stanovnika mjesta Vrana i njegova okruga da se gore navedene Odredbe moraju bespogovorno poštivati po cijenu gore navedenih kazni i globa kakve su uvriježene i u skladu s običajima, a iste će odredbe i običajna pravila vrijediti i trajati po nahodanju i volji nas i naših nasljednika, koji će ove Odredbe i povlastice smjeti i moći objavljivati i tumačiti te preinačivati i ispravljati te ovim Odredbama i povlasticama dodavati ili oduzimati po nahodanju i volji samih naših nasljednika, prema tome kako se njima bude činilo da je uputnije.

Dopustili smo i naložili da se ovaj zapis sastavi kao ovjera i svjedočanstvo o navedenome.

Nadnevak: Doneseno u Zadru, prvoga dana mjeseca travnja, druge indikcije, godine 1454. od Utjelovljenja Našega Gospodina.

Ja, *Lorenzo Loredan*, knez zadarski, potpisao sam vlastoručno.
Ja, *Benedetto de Mula*, kapetan, potpisao sam vlastoručno.
A ja, *Antonio Campolongo*, pokojnoga g. Alberta iz Padove, javni bilježnik po Carskome ovlaštenju i kancelar gore spomenutoga gospodina zadarskoga kneza, zapisao sam i ubilježio gore navedene odredbe i gore navedene povlastice.

